

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз наявності та руху основних засобів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Царицан Н. В.
Керівник: Зоря О. П.
Рецензент: Безкровний О. В.

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Наталія КАНЦЕДАЛ
14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
Царицан Наталії Володимирівни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку та аналіз наявності та руху основних засобів»

керівник роботи: доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Зоря Олексій Петрович

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:
фінансова звітність за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку основних засобів

Розділ 2. Облік наявності та руху основних засобів.

Розділ 3. Аналіз наявності та руху основних засобів.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу, узгодження плану	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 17.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	18.11.2025 р. – 20.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	21.11.2025 р. – 27.11.2025 р.	
10	Нормо-контроль	28.11.2025 р. – 04.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.12.2024 р. - 18.12.2025 р.	

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	9
1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка.....	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	21
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	30
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	30
2.2. Облік наявності й руху основних засобів та відображення інформації у звітності.....	36
2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху основних засобів	50
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РУХУ ТА СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	54
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	54
3.2. Аналіз наявності та руху основних засобів.....	71
3.3. Аналіз використання основних засобів та шляхи покращення функціонального стану основних засобів.....	78
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективне управління основними засобами є однією з ключових умов забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємства. Саме основні засоби формують матеріально-технічну базу виробництва, визначають його потужність і впливають на конкурентоспроможність продукції. В умовах ринкової економіки правильна організація обліку основних засобів забезпечує достовірність інформації про їх наявність, рух і технічний стан, що має важливе значення для прийняття управлінських рішень.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що процес управління основними засобами безпосередньо пов'язаний із раціональним використанням ресурсів підприємства, підвищенням ефективності виробництва та зниженням витрат. Водночас постійні зміни у податковому та бухгалтерському законодавстві, оновлення Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема П(С)БО 7 «Основні засоби», та інтеграція української системи обліку до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності актуалізують необхідність удосконалення методики їх обліку.

Складність обліку основних засобів полягає у багатогранності господарських операцій, що охоплюють придбання, введення в експлуатацію, модернізацію, переоцінку, амортизацію, вибуття та ліквідацію об'єктів. Для забезпечення ефективного управління такими процесами бухгалтер повинен мати системне уявлення про методи оцінки, аналітичний облік, документальне оформлення та відображення інформації у фінансовій звітності.

Важливим аспектом є і податковий облік основних засобів, який має свої відмінності від бухгалтерського, зокрема у частині нарахування амортизації, визначення податкових різниць і формування фінансового результату. Це потребує від бухгалтерських працівників високого рівня професійної компетентності та вміння узгоджувати облікову політику з вимогами чинного законодавства.

Таким чином, тема дослідження є актуальною з теоретичного та практичного погляду, оскільки правильна організація обліку основних засобів сприяє підвищенню ефективності господарської діяльності, забезпеченню прозорості фінансової звітності та оптимізації управлінських рішень.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і методичних засад обліку основних засобів та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення організації їх обліку і аналізу на підприємстві. Для досягнення поставленої мети у роботі визначено такі основні завдання:

- розкрити економічну сутність, класифікацію та оцінку основних засобів;
- проаналізувати наукові підходи до трактування поняття «основні засоби» та визначити сучасні напрями розвитку їх обліку;
- дослідити організаційно-правові засади діяльності підприємства та особливості формування його облікової політики щодо основних засобів;
- розглянути порядок обліку надходження, руху, вибуття і амортизації основних засобів;
- охарактеризувати податкові аспекти операцій з основними засобами;
- провести аналіз наявності, руху та ефективності використання основних засобів підприємства;
- запропонувати шляхи підвищення рівня використання основних засобів і покращення їх технічного стану.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес бухгалтерського обліку основних засобів на підприємстві. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів організації та ведення обліку основних засобів, а також аналітична оцінка їх стану та ефективності використання.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз і синтез - для узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності основних засобів; порівняння і групування - для класифікації об'єктів основних засобів; індукція і

дедукція - для формування висновків щодо ефективності використання активів; табличний та графічний методи - для наочного представлення результатів аналізу; економіко-статистичні методи - для оцінки динаміки, структури та коефіцієнтів використання основних засобів.

Наукова новизна полягає у розробленні комплексного підходу до контролю операцій з основними засобами як інструменту підвищення фінансової стійкості підприємства. У роботі запропоновано внутрішній документ «Картка контролю функціонального стану основних засобів», що забезпечує систематичний моніторинг технічного, економічного та функціонального стану об'єктів, виявлення ризиків зниження ефективності їх використання та обґрунтування управлінських рішень щодо модернізації, ремонту чи заміни. Додатково розроблено методичний підхід до управління ризиками функціонального старіння основних засобів, який передбачає перегляд строків корисного використання з урахуванням фактичного технічного стану та економічної доцільності. Запропоновані інструменти дозволяють інтегрувати контроль, облік і стратегічне управління необоротними активами в єдину систему забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих методичних підходів та інструментів контролю основних засобів у практичній діяльності підприємств для підвищення ефективності управління їх матеріально-технічною базою.

Розроблена «Картка контролю функціонального стану основних засобів» може бути впроваджена у систему внутрішнього контролю для своєчасного виявлення відхилень, визначення рівня технічного зносу, оцінки ризиків функціонального старіння та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо модернізації чи списання активів. Запропонований підхід до управління ризиками зниження ефективності використання основних засобів сприяє оптимізації строків їх корисного використання, підвищенню достовірності облікових даних, зниженню витрат на утримання застарілих об'єктів і, як

наслідок, зміцненню фінансової стійкості підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та практичні рекомендації кваліфікаційної роботи були апробовані у процесі наукових обговорень і виступів на конференціях різних рівнів. Результати дослідження представлено на: VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, 25 березня 2025 р.), VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, 30 жовтня 2025 р.), Науково-практичній конференції «Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів» (Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, 2025 р.).

Публікації. В ході виконання кваліфікаційної роботи опубліковано у співавторстві тези загальним обсягом 0,25 др. арк у матеріалах конференцій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка

Основні засоби є однією з найважливіших складових активів підприємства, оскільки саме вони формують матеріально-технічну базу виробництва, визначають його виробничу потужність, технологічний рівень і конкурентоспроможність. У сучасних умовах господарювання ефективно управління основними засобами безпосередньо впливає на результати діяльності підприємства, забезпечує раціональне використання ресурсів і сприяє підвищенню фінансової стійкості [2].

В економічній літературі основні засоби розглядаються як сукупність матеріальних активів, що беруть участь у процесі виробництва протягом тривалого періоду, зберігаючи при цьому свою натуральну форму і поступово переносячи вартість на створений продукт шляхом амортизації. Їх значення виходить за межі лише виробничої функції - вони є носіями економічного потенціалу підприємства, основою для впровадження інноваційних технологій, технічного переозброєння та забезпечення стабільності розвитку [7].

Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби», основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [48]. Це визначення підкреслює практичне значення основних засобів як ресурсів тривалого використання, що є основою господарської діяльності підприємства та впливають на його фінансовий результат упродовж кількох облікових періодів.

У свою чергу, Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 “Основні засоби” пропонує близьке за змістом, але дещо ширше трактування:

«основні засоби – це матеріальні об’єкти, що їх утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду або для адміністративних цілей, і які, як очікується, використовуватимуться протягом більш ніж одного періоду» [33]. МСБО 16 робить акцент на майбутніх економічних вигодах, які очікуються від використання таких активів, і тим самим підкреслює їхню роль як інвестиційного ресурсу, здатного приносити дохід упродовж усього строку експлуатації.

З точки зору податкового законодавства України, визначення має дещо інший акцент. Згідно з Податковим кодексом, основними засобами є матеріальні активи, що використовуються у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20 000 гривень, строк корисного використання яких становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік), і які поступово зменшуються внаслідок фізичного або морального зносу [47].

Податковий підхід деталізує перелік об’єктів, які не включаються до складу основних засобів, зокрема землю, незавершені капітальні інвестиції, бібліотечні фонди, дороги загального користування тощо. Таким чином, податкове визначення фокусується не лише на економічному змісті, а й на вартісних та функціональних критеріях, що визначають порядок амортизації та оподаткування.

Науковці та класики економічної думки також надають різне бачення сутності основних засобів. Так, видатний британський економіст А. Сміт розглядав основні засоби як капітал, спрямований на поліпшення землі, придбання машин, устаткування, інструментів та інших предметів, що приносять дохід, зберігаючи свою натуральну форму у власності одного суб’єкта господарювання. У цьому визначенні підкреслено капітальний характер основних засобів, їхню роль у створенні прибутку та довготривалій участі у виробничому процесі. На думку В. Б. Мішури та А. Є. Спіцина, основні засоби - це інструменти, що використовуються у виробничій діяльності, проходять багато виробничих циклів і поступово переносять свою вартість на

готову продукцію. Такий підхід наближає поняття до економічної сутності відтворення, підкреслюючи зв'язок між амортизаційним процесом і формуванням собівартості.

Отже, аналізуючи сутність поняття «основні засоби» з позицій бухгалтерського, міжнародного, податкового та економічного підходів – табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Багаторакурсне бачення сутності основних засобів

Підхід	Змістова характеристика	Ключові акценти
Бухгалтерський	Основні засоби – це об'єкти довгострокового використання, що формують активи підприємства, беруть участь у виробничому процесі та підлягають амортизації відповідно до встановлених норм.	Облікова оцінка, амортизація, відображення у балансі, достовірність фінансової звітності.
Міжнародний (МСБО 16)	Основні засоби – це інвестиційні ресурси, що приносять підприємству майбутні економічні вигоди, використовуються протягом більше одного періоду та є складовою інвестиційної політики підприємства.	Майбутні вигоди, стратегічна цінність активів, справедлива оцінка, прозорість обліку.
Податковий	Основні засоби – це матеріальні активи, що мають визначену вартісну межу, строк експлуатації понад один рік, використовуються у господарській діяльності та зменшують оподатковуваний прибуток через амортизаційні відрахування.	Податкові різниці, вартісні критерії, амортизаційна політика, контроль витрат.
Економічний	Основні засоби – це частина основного капіталу підприємства, яка бере участь у створенні вартості, доходу та забезпечує безперервність виробничого процесу, зберігаючи натурально-речову форму.	Відтворення капіталу, продуктивність праці, ефективність використання ресурсів, фінансова стійкість.

Таким чином, основні засоби доцільно розглядати як стратегічний ресурс підприємства, що поєднує технічний, фінансовий і виробничий потенціали, а їхній ефективний облік, оцінка й контроль є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку та фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Основні засоби характеризуються рядом особливостей, які зумовлюють їхню специфічну роль у господарській діяльності підприємства. До основних характеристик основних засобів належать:

1. Тривалий термін використання. Основні засоби функціонують

протягом декількох виробничих циклів, що відрізняє їх від оборотних активів. Вони забезпечують сталість виробничого процесу та дозволяють планувати діяльність у довгостроковій перспективі.

2. Знос і амортизація. З часом основні засоби зазнають фізичного та морального зносу, унаслідок чого поступово переносять свою вартість на продукцію через амортизаційні відрахування. Це створює можливість формування амортизаційного фонду для відновлення та модернізації активів.

3. Підтримка виробничого процесу. Основні засоби формують технічну основу підприємства, забезпечуючи його виробничу потужність і можливість стабільного виконання економічних функцій [59].

Функціональна роль основних засобів у системі господарювання проявляється у кількох ключових напрямках – табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Функціональна роль основних засобів у діяльності підприємства

Напрямок впливу	Зміст характеристики	Економічний результат
Виробничий потенціал	Основні засоби формують технічну базу підприємства, визначають його потужність і можливості випуску продукції.	Збільшення обсягів виробництва, підвищення продуктивності праці.
Інноваційна діяльність	Використання сучасних, автоматизованих і роботизованих засобів праці сприяє впровадженню нових технологій.	Підвищення якості продукції, зростання конкурентоспроможності.
Вплив на собівартість	Рівень технічного стану обладнання визначає витрати на його обслуговування й ремонт.	Зниження питомих витрат, оптимізація собівартості продукції.
Конкурентні переваги	Гнучкість і модернізованість основних засобів забезпечують швидку адаптацію до ринкових змін.	Розширення ринків збуту, підвищення частки ринку, зростання прибутковості.
Фінансова стійкість	Основні засоби забезпечують стабільність виробничої діяльності навіть за несприятливих зовнішніх умов.	Збереження платоспроможності, стійкість грошових потоків, зменшення ризиків.

Узагальнення показує, що основні засоби виконують не лише технічну чи виробничу функцію, а й виступають стратегічним інструментом підвищення ефективності діяльності підприємства, що обумовлює необхідність подальшого дослідження методичних підходів до їх обліку, оцінки та контролю [20].

Різноманітність функцій, які виконують основні засоби у процесі господарської діяльності, зумовлює необхідність їх упорядкування за певними ознаками. Класифікація основних засобів є важливим елементом системи управління та обліку, оскільки вона дозволяє систематизувати матеріальні активи за економічними, функціональними та технічними характеристиками, що забезпечує раціональне планування, контроль і відтворення виробничого потенціалу підприємства. Завдяки класифікації створюється чітка структура основних засобів, яка полегшує організацію їхнього аналітичного обліку, сприяє контролю ефективності використання, визначенню напрямів модернізації чи оновлення, а також обґрунтуванню управлінських рішень щодо інвестування у матеріально-технічну базу [9].

Правильно обрана класифікаційна система дає змогу підприємству не лише відображати реальний стан активів у фінансовій звітності, а й розробляти стратегічні підходи до оптимального використання ресурсів, що є передумовою підвищення продуктивності праці, зниження витрат і досягнення довгострокових цілей розвитку [21]. У сучасних умовах господарювання доцільно застосовувати розширену, багатовимірну класифікацію основних засобів, яка відображає не лише їх матеріальну сутність, а й управлінський, фінансовий та стратегічний потенціал (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Авторська класифікація основних засобів підприємства

Класифікаційна ознака	Опис або приклад	Управлінське значення
1	2	3
За стратегічним призначенням	Основні засоби стратегічного характеру (енергоефективні, інноваційні, екологічні) та операційного призначення (виробничі, допоміжні, адміністративні).	Визначає пріоритети інвестицій і рівень технологічного розвитку підприємства.
За впливом на конкурентоспроможність	Засоби, що формують унікальні переваги (високопродуктивне обладнання, автоматизовані лінії), та стандартні (типові) ресурси.	Дає можливість оцінити потенціал диференціації продукції та ринкову позицію.
За рівнем технологічної інтеграції	Традиційні, автоматизовані, роботизовані, “розумні” (Smart/IoT-підключені) основні засоби.	Відображає ступінь цифрової трансформації підприємства.

Продовж. табл. 1.4

1	2	3
За впливом на енерго-ефективність і сталий розвиток	Активи, що забезпечують низьке енергоспоживання, мінімальні викиди, повторне використання ресурсів.	Дає змогу формувати ESG-звітність та екологічну стратегію підприємства.
За фінансовим джерелом формування	Придбані за рахунок власних коштів, фінансового лізингу, кредитів, грантів, держпідтримки.	Дозволяє аналізувати вплив структури капіталу на фінансову стійкість.
За економічною роллю у процесі виробництва	Основні засоби основного виробництва, допоміжного, інфраструктурного та управлінського призначення.	Визначає внесок кожної групи у створення доданої вартості.
За рівнем використання	Повністю задіяні, частково задіяні, резервні або простоючі активи.	Сприяє виявленню резервів потужності та оптимізації завантаження.
За стадією життєвого циклу	Нові, діючі, зношені, такі, що підлягають модернізації або списанню.	Допомагає планувати оновлення, ремонти й капітальні інвестиції.
За впливом на ризику діяльності	Критичні активи (зупинка яких блокує діяльність), середньої важливості, неключові.	Використовується у системі ризик-менеджменту для пріоритезації контролю.
За управлінськими центрами відповідальності	Основні засоби, закріплені за окремими підрозділами, філіями, центрами прибутку.	Забезпечує персональну відповідальність і точність внутрішнього обліку.

Запропонована авторська класифікація основних засобів відображає їх сучасну економічну, управлінську та стратегічну сутність. Вона дає змогу розглядати основні засоби не лише як об'єкти бухгалтерського обліку, а як багатофункціональний ресурс, що поєднує виробничу, фінансову, інноваційну та екологічну складові. Такий підхід формує підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень і забезпечення збалансованого розвитку підприємства.

Розподіл основних засобів за стратегічним призначенням, рівнем технологічної інтеграції, енергоефективністю та впливом на конкурентоспроможність дозволяє оцінити потенціал підприємства в досягненні цілей сталого розвитку. Зокрема, акцент на енергоощадних, інноваційних та екологічних активах сприяє зменшенню ресурсної залежності, підвищенню екологічної відповідальності та формуванню позитивного ESG-

профілю [44].

Включення управлінських і ризикових аспектів до класифікації дає можливість забезпечити цілісну систему контролю та планування. Розмежування основних засобів за центрами відповідальності підсилює персональну підзвітність і точність внутрішнього обліку, а аналіз стадій життєвого циклу допомагає прогнозувати потребу в оновленні та капітальних інвестиціях [60].

Таким чином, розроблена класифікація має практичну цінність для підприємств, що прагнуть підвищити ефективність управління матеріально-технічними ресурсами, інтегрувати принципи сталого розвитку у фінансову та інвестиційну політику, а також забезпечити довгострокову фінансову стійкість.

В умовах трансформації економіки та посилення вимог до екологічної й соціальної відповідальності бізнесу класифікація основних засобів набуває нового змісту. Вона має враховувати не лише економічні характеристики активів, а й їхній вплив на довкілля, соціальну сферу та управлінську стійкість підприємства [64].

Сучасні підприємства розглядають основні засоби як інструмент реалізації принципів сталого розвитку, адже саме вони забезпечують технологічну модернізацію, енергоефективність, зниження шкідливих викидів і формування безпечного виробничого середовища. Такий підхід дає можливість пов'язати управління необоротними активами з досягненням Цілей сталого розвитку ООН (SDGs), підвищуючи довгострокову ефективність та інвестиційну привабливість [64].

З огляду на це, доцільно виокремити класифікаційні ознаки основних засобів, які безпосередньо корелюють із реалізацією екологічних, економічних і соціальних цілей сталого розвитку (табл. 1.4). Узагальнюючи представлену класифікацію, можна стверджувати, що основні засоби виступають не лише економічною категорією, а й стратегічним інструментом реалізації принципів сталого розвитку підприємства. Вони формують матеріальну, технологічну та екологічну основу його функціонування, забезпечують баланс між

економічною ефективністю, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою.

Таблиця 1.4

Класифікація основних засобів у контексті цілей сталого розвитку підприємства

Класифікаційна ознака	Опис або приклад	Вплив на цілі сталого розвитку
За стратегічним призначенням	Розподіл на стратегічні (енергоефективні, екологічні, інноваційні) та операційні активи.	Сприяє досягненню ЦСР 8 (Гідна праця та економічне зростання) та ЦСР 9 (Індустріалізація, інновації та інфраструктура).
За енергоефективністю	Класифікація активів за рівнем енергоспоживання: низьковитратні, середньоефективні, енергомісткі.	Впливає на реалізацію ЦСР 7 (Доступна та чиста енергія) та ЦСР 13 (Боротьба зі зміною клімату).
За екологічним впливом	Поділ засобів на екологічно нейтральні, такі, що потребують модернізації, і потенційно шкідливі для довкілля.	Забезпечує реалізацію ЦСР 12 (Відповідальне споживання та виробництво) і ЦСР 15 (Збереження екосистем суші).
За соціальною значущістю	Активи, що використовуються для створення комфортних і безпечних умов праці (офісне обладнання, охоронні системи, транспорт).	Сприяє досягненню ЦСР 3 (Міцне здоров'я та благополуччя) і ЦСР 11 (Сталий розвиток міст і громад).
За цифровою готовністю	Поділ активів на традиційні, автоматизовані та Smart-технології (з елементами IoT, AI, Big Data).	Підтримує ЦСР 9 (Інновації та інфраструктура) і ЦСР 17 (Партнерство заради цілей).
За фінансовим джерелом формування	Власні, кредитні, грантові, державні або міжнародні інвестиційні ресурси.	Дозволяє розширити фінансову стійкість, пов'язано з ЦСР 8 і ЦСР 17.
За життєвим циклом	Нові, діючі, модернізовані, ті, що підлягають утилізації або рециркуванню.	Відповідає принципам циркулярної економіки та ЦСР 12 (Відповідальне споживання).
За рівнем використання	Активно задіяні, частково задіяні, резервні.	Дозволяє підвищити ефективність ресурсного використання, підтримуючи ЦСР 8.
За ризиковим профілем	Критичні активи (що впливають на безперервність виробництва) та низькоризикові.	Формує основу економічної стійкості підприємства (ЦСР 9, 13).
За внеском у соціальну відповідальність підприємства	Засоби, пов'язані з підвищенням якості робочого середовища, умов праці, інклюзії.	Відповідає ЦСР 3 і ЦСР 5 (Гендерна рівність).

Розподіл основних засобів за енергоефективністю, рівнем технологічної

інтеграції, соціальною значущістю та екологічним впливом дозволяє підприємству адаптувати управлінські рішення до вимог “зеленої” економіки та зосередитися на зниженні ресурсомісткості виробництва. Такий підхід сприяє підвищенню інвестиційної привабливості, розвитку корпоративної репутації, формуванню сучасної ESG-звітності й інтеграції до європейського простору сталого бізнесу.

Таким чином, класифікація основних засобів у контексті сталого розвитку не лише уточнює їх структуру, а й трансформує підхід до управління ними – від суто облікового до стратегічно-аналітичного. Це дозволяє розглядати необоротні активи як рушійну силу довгострокової конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Правове регулювання обліку, визнання та оцінки основних засобів в Україні здійснюється на основі низки нормативно-правових актів, які визначають методологічні засади їх відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Насамперед, базовим документом є НП(С)БО 7 [48], що встановлює порядок визнання, оцінки, амортизації та відображення у звітності основних засобів усіма суб'єктами господарювання незалежно від форми власності. Виняток становлять бюджетні установи та ті підприємства, які ведуть облік за міжнародними стандартами.

Другим ключовим нормативним актом є МСБО 16 [33], який застосовується підприємствами, що відповідно до частини другої статті 12¹ Закону України № 996-XIV від 16 липня 1999 року [49] зобов'язані або добровільно прийняли рішення про складання фінансової звітності за МСФЗ. Цей стандарт забезпечує гармонізацію національної практики обліку з міжнародними вимогами, орієнтуючись на принципи достовірності, суттєвості та відображення майбутніх економічних вигід.

Для того щоб актив було визнано основним засобом, він має відповідати визначеним критеріям - бути матеріальним об'єктом, призначеним для використання протягом періоду, що перевищує один рік, та здатним приносити

економічні вигоди у майбутньому. Перелік основних умов для визнання об'єкта основним засобом наведено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

**Порівняльна характеристика критеріїв визнання основних засобів за
НП(С)БО 7 та МСБО 16**

Критерій визнання	Відповідно до НП(С)БО 7	Відповідно до МСБО 16	Приклад / коментар
Матеріальність	Об'єкт повинен мати фізичну, відчутну форму.	Передбачає наявність матеріальної структури активу, що може бути ідентифікована.	Машина, будівля, транспортний засіб, меблі, інструмент тощо.
Призначення використання	Використання для виробництва, постачання товарів, виконання робіт, надання послуг, здавання в оренду або для адміністративних і соціально-культурних потреб.	Застосовується у виробництві, постачанні товарів чи послуг, для адміністративних цілей або здавання в оренду.	Наприклад, комп'ютер, що використовується у бухгалтерії, або верстат у цеху.
Строк корисного використання	Термін експлуатації об'єкта перевищує один рік або один операційний цикл (якщо він довший).	Актив очікується використовувати протягом більш ніж одного звітного періоду.	Будівля офісу – 25 років, автомобіль – 5 років, виробнича лінія – 10 років.
Очікувана економічна вигода	Є ймовірність отримання майбутніх економічних вигід від використання об'єкта.	Майбутні вигоди, пов'язані з активом, з великою ймовірністю надійдуть до підприємства.	Використання обладнання для виготовлення продукції, що приносить дохід.
Достовірність оцінки	Вартість об'єкта може бути достовірно визначена на дату визнання.	Первісна (собівартісна) оцінка активу може бути надійно виміряна.	Наприклад, документально підтверджена ціна придбання або вартість будівництва.
Контроль над активом	Підприємство має право володіння, користування та розпорядження активом.	Контроль передбачає можливість отримання вигід і обмеження доступу інших осіб до них.	Земельна ділянка, орендована на 10 років із правом користування.
Ідентифікованість	Об'єкт може бути виокремлений серед інших активів і обліковується окремо.	Актив ідентифікується за ознаками, які дозволяють його відрізнити від інших.	Наприклад, інвентарний номер або технічний паспорт.

Як видно з таблиці, критерії НП(С)БО 7 і МСБО 16 мають схожу логіку визнання, проте міжнародний стандарт приділяє більше уваги сутності контролю над активом та достовірній оцінці майбутніх вигід. Національний стандарт натомість детальніше регламентує практичні аспекти застосування. Така відмінність пояснюється прагненням МСФЗ до принциповості, а НП(С)БО - до регламентації [16, 19].

Після визначення критеріїв визнання важливим етапом у системі бухгалтерського обліку основних засобів є їх оцінка, адже саме вона забезпечує достовірність відображення активів у фінансовій звітності та визначає реальний рівень матеріально-технічного потенціалу підприємства. Оцінка основних засобів є не лише елементом бухгалтерського методу, а й інструментом фінансового аналізу, оскільки дозволяє визначити обсяг залученого капіталу, ефективність його використання та структуру інвестиційних ресурсів [36].

Грошове вимірювання вартості об'єктів основних засобів створює базу для прийняття управлінських рішень щодо модернізації, відновлення чи списання активів, впливає на обсяг амортизаційних відрахувань, собівартість продукції й фінансові результати діяльності. Від правильності оцінки залежить не лише точність звітних показників, а й фінансова стійкість підприємства, адже недооцінка або переоцінка може спотворювати реальну картину його активів [55].

Залежно від мети обліку та звітності застосовуються різні підходи до оцінки основних засобів, кожен з яких має своє економічне призначення. До основних видів вартості належать: первісна (собівартість), справедлива, залишкова (балансова), ліквідаційна, переоцінена, чиста вартість реалізації та вартість, що амортизується. Їх зміст і практичне значення наведено в табл. 1.6.

Як свідчить порівняння, положення НП(С)БО 7 і МСБО 16 узгоджуються в ключових підходах до оцінки, проте міжнародні стандарти орієнтовані на принцип справедливої вартості, що забезпечує більш ринкове відображення активів. Водночас національна методика акцентує увагу на історичній собівартості як базі для аналітичного контролю та фінансової стабільності.

Комбінація цих підходів дозволяє підприємствам забезпечити баланс між об'єктивністю оцінки та обачністю у звітності [55].

Таблиця 1.6

**Порівняльна характеристика видів оцінки основних засобів у системі
НП(С)БО 7 та МСБО 16**

Вид вартості	Сутність за НП(С)БО 7	Сутність за МСБО 16	Приклад застосування / управлінське значення
Первісна (собівартість)	Відображає фактичні витрати підприємства на придбання, спорудження або виготовлення активу.	Визначається як сума сплачених коштів або справедлива вартість компенсації на момент придбання.	Визначає базу для амортизації та подальших розрахунків зносу. Напр., купівля верстата за 800 тис. грн.
Справедлива вартість	Встановлюється як ринкова ціна, за якою актив може бути реалізований на певну дату.	Орієнтується на ринкову ціну продажу активу між незалежними сторонами.	Використовується при переоцінці або оцінці внесків до статутного капіталу; важлива для інвесторів.
Залишкова (балансова) вартість	Різниця між первісною вартістю і сумою нарахованої амортизації (зносу).	Відображає чисту балансову суму активу після зменшення його корисності.	Показує реальну вартість активу в обліку; використовується при формуванні звітності.
Ліквідаційна вартість	Очікувана сума надходжень від реалізації активу після завершення строку експлуатації, за мінусом витрат на продаж.	Оцінена сума, яку підприємство могло б отримати від вибуття активу на дату закінчення його корисного використання.	Важлива для визначення вартості, що амортизується. Напр., продаж старого автомобіля за 100 тис. грн.
Переоцінена вартість	Первісна вартість активу, скоригована на результат його переоцінки (збільшення або зменшення вартості).	Справедлива вартість на дату переоцінки за вирахуванням накопиченої амортизації та зменшення корисності.	Використовується для актуалізації вартості активів у період інфляції або змін ринкових цін.
Чиста вартість реалізації	Справедлива вартість активу за мінусом витрат на його реалізацію.	Вартість активу за мінусом витрат, пов'язаних з його вибуттям.	Застосовується під час оцінки активів, призначених для продажу чи ліквідації.
Вартість, що амортизується	Первісна або переоцінена вартість за мінусом ліквідаційної вартості.	Собівартість або її еквівалент, зменшена на ліквідаційну вартість.	Використовується для розрахунку амортизації, визначає строк відшкодування капіталовкладень.

Отже, оцінка основних засобів є одним із ключових елементів системи

бухгалтерського обліку, що забезпечує реальне відображення майнового стану підприємства та створює інформаційну основу для управління інвестиціями, амортизаційною політикою і фінансовими рішеннями. Різні види вартості відображають економічний зміст активів на різних етапах їх життєвого циклу - від первісного придбання до вибуття, що дозволяє комплексно оцінювати ефективність використання капіталу [10]. Поєднання принципів історичної (первісної) та справедливої вартості забезпечує баланс між стабільністю облікових показників і ринковою достовірністю, а застосування ліквідаційної, переоціненої та амортизаційної вартостей сприяє глибшому розумінню процесів оновлення та зносу основних засобів. Таким чином, система оцінки основних засобів виступає аналітичним інструментом фінансової стійкості підприємства, формуючи передумови для оптимізації структури активів, ефективного управління ризиками та переходу до стратегії сталого розвитку.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Проблематика обліку, класифікації та оцінки основних засобів посідає важливе місце у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі, а також у нормативно-правовій базі, що регламентує організацію бухгалтерського обліку в Україні. Система стандартів, положень і методичних рекомендацій, поряд із науковими підходами вчених-економістів, формує теоретико-методичне підґрунтя для вдосконалення обліку необоротних активів.

Методологічні засади відображення інформації про основні засоби в обліку та фінансовій звітності в Україні ґрунтуються на комплексі нормативно-правових документів, що регламентують порядок їх визнання, оцінки, амортизації й розкриття у фінансовій звітності. Водночас міжнародна практика пропонує власну систему стандартів, яка передбачає принципово інший рівень деталізації, орієнтований на справедливу оцінку активів і прозорість фінансових результатів. Податкове законодавство, своєю чергою, розглядає

основні засоби переважно з позиції фіскальної ефективності, встановлюючи окремі правила групування, строків амортизації та вартісних меж.

Саме співставлення цих підходів залишається одним із найскладніших питань сучасної облікової практики, оскільки відмінності між бухгалтерськими, міжнародними та податковими критеріями впливають на точність формування фінансової звітності, визначення об'єкта оподаткування та узгодженість аналітичних показників. З метою виявлення основних розбіжностей і спільних характеристик доцільно провести порівняльний аналіз визначень і підходів до оцінки основних засобів у різних системах обліку (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

**Порівняльна характеристика критеріїв визнання основних засобів у
національній, міжнародній та податковій системах обліку**

Критерій	Бухгалтерський (НП(С)БО 7)	Міжнародний (МСБО 16)	Податковий (ПКУ)	Практичне значення
1	2	3	4	5
Ймовірність отримання економічних вигід	Визнається за наявності очікування майбутніх вигід від використання об'єкта.	Наявність імовірності надходження економічних вигід є ключовою умовою визнання активу.	Не визначено окремо, акцент робиться на фактичному використанні в діяльності.	Відсутність єдиного критерію знижує узгодженість між обліковими системами.
Матеріальність	Об'єкт повинен мати матеріальну форму та бути придатним до використання.	Передбачає існування фізичної структури активу.	Матеріальні активи з вартістю понад 20 000 грн визнаються ОЗ.	Податковий підхід має чіткий вартісний критерій, тоді як бухгалтерський - оціночний.
Строк корисного використання	Період експлуатації перевищує один рік або один операційний цикл.	Очікується використання протягом більше одного звітного періоду.	Мінімальний строк - понад 1 р. або довший за операційний цикл.	Підходи узгоджуються, проте МСФЗ трактує більш гнучко.
Призначення активу	Використовується для виробництва, постачання товарів, виконання робіт, надання послуг, оренди чи адміністративних потреб.	Застосовується у виробництві, постачанні, наданні послуг або для адміністративних цілей.	Визнається лише за умови використання у господарській діяльності платника податків.	Податковий підхід має вузьке тлумачення, обмежене економічною метою використання.

Продовж. табл. 1.7

1	2	3	4	5
Вартісний критерій	Вартісна межа не встановлена, визначається підприємством самостійно.	Не має обмеження, оцінюється за сутністю та вигодами.	Чітко визначено - понад 20 000 грн; нижча вартість належить до МНМА.	Це створює різницю між бухгалтерським і податковим обліком.
Одиниця обліку	Окремий об'єкт або частина активу з власним строком експлуатації.	Може об'єднуватися кілька компонентів в єдиний об'єкт для оцінки.	Не регламентовано.	Різні підходи до одиниці обліку ускладнюють порівнянність даних.

Як показано у табл. 1.7, усі облікові системи, незалежно від рівня їх регламентації, визнають актив основним засобом за умови, що він приносить підприємству майбутні економічні вигоди та має достовірно визначену вартість. Проте в реальних умовах господарювання ці критерії не завжди можуть бути дотримані. Особливо це проявляється в період воєнного стану, коли частина активів зазнає фізичного знищення або перебуває на тимчасово окупованих територіях, що унеможливорює підтвердження їх наявності та реальної вартості [16, 19,36].

У таких випадках виникає дилема щодо правомірності списання зруйнованих або недоступних об'єктів з балансу підприємства. Законодавство дозволяє припиняти визнання активу лише за умови його вибуття - у результаті продажу, безоплатної передачі, обміну чи втрати корисності. Водночас зруйновані активи формально перестають відповідати критеріям визнання, що дає підстави для їх списання. Проте на практиці цей процес ускладнюється вимогою підтвердження втрат результатами інвентаризації, проведення якої у зонах бойових дій часто неможливе через загрозу життю працівників [2].

Варто враховувати, що військові дії офіційно належать до форс-мажорних обставин, однак вони не звільняють підприємства від обов'язку обліковувати активи до моменту документального підтвердження втрати. Отже, об'єкти, що перебувають на окупованих територіях, залишаються на балансі, а питання

правильності нарахування амортизації за такими основними засобами набуває особливої актуальності й потребує подальшого розгляду [4, 12, 22].

Критерії матеріальності та строку корисного використання залишаються єдиними у всіх нормативних підходах. Усі системи підкреслюють довгостроковий характер активу та наявність його фізичної форми. Водночас національні стандарти розширюють трактування поняття, виділяючи активи соціально-культурного призначення - об'єкти, що використовуються для створення комфортних умов праці чи відпочинку працівників (наприклад, офісні меблі, побутова техніка, бібліотеки, спортивне обладнання) [31].

Натомість податкове законодавство надає статус основних засобів виключно активам, безпосередньо залученим до господарської діяльності та формування оподаткованого доходу. Соціально-побутові або рекреаційні об'єкти визнаються невиробничими, і витрати на їх придбання не підлягають амортизації. Міжнародні стандарти також не виокремлюють соціально-культурну функцію основних засобів, тому такі активи не відображаються у складі виробничих при складанні фінансової звітності за МСФЗ [36].

Важливе значення для побудови раціональної системи обліку основних засобів має їх класифікація, адже саме вона визначає порядок відображення об'єктів на субрахунках, впливає на методику нарахування амортизації, встановлення строків корисного використання, формування інвентарних номерів, порядок оцінки, переоцінки та документального оформлення. Від правильності класифікації залежить також якість фінансової звітності, коректність податкового обліку та своєчасне виявлення податкових різниць у підприємств із великим доходом [44].

На законодавчому рівні групи основних засобів визначено національними стандартами бухгалтерського обліку та Податковим кодексом України [47]. До нещодавнього часу підприємства керувалися Класифікатором основних фондів ДК 013-97, який був скасований 7 березня 2024 року у зв'язку з його невідповідністю сучасним міжнародним стандартам. Скасування класифікатора стало логічним кроком у напрямі гармонізації облікових систем України з

міжнародними вимогами, що передбачає оновлення підходів до структуризації активів, забезпечення уніфікації звітності та підвищення якості аналітичних даних. Нові підходи до групування основних засобів спрямовані на усунення дублювання, підвищення узгодженості між фінансовим і податковим обліком, а також формування єдиного інформаційного простору для управлінських рішень.

Порівняльний аналіз показує, що нинішня система класифікації основних засобів суттєво зблизила вимоги бухгалтерського та податкового обліку. При цьому національні стандарти залишаються більш деталізованими, що дає змогу точніше відображати структуру активів у розрізі їх функціонального призначення. У міжнародній практиці класифікація основних засобів має більш узагальнений характер [36]. Так, у п. 37 МСБО 16 [33] передбачено лише поділ активів на класи залежно від їх економічної сутності та амортизаційних характеристик - тобто, на амортизовані та неамортизовані об'єкти. Інших вимог до групування цей стандарт не встановлює (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

**Порівняльна класифікація основних засобів у бухгалтерському,
податковому та міжнародному обліку**

Класи / групи основних засобів	НП(С)БО 7 «Основні засоби»	МСБО 16 «Основні засоби»	Податковий кодекс України	Приклади галузей / об'єктів використання
1	2	3	4	5
Земельні ресурси	Земельні ділянки, капітальні витрати на їх поліпшення	Земля, земельні поліпшення	Групи 1–2 (земля, капітальні поліпшення)	Сільське господарство, логістичні комплекси, забудова
Будівлі та споруди	Виробничі, адміністративні, допоміжні будівлі, споруди, передавальні пристрої	Будівлі, споруди, передавальні системи	Група 3 (будівлі, споруди)	Заводи, елеватори, енергетичні станції, склади
Машини, обладнання та техніка	Машини, верстати, устаткування, комп'ютерна техніка	Машини та обладнання (у т.ч. офісне)	Група 4 (машини, обладнання)	Виробничі лінії, лабораторії, ІТ-сервіси

Продовж. табл. 1.8

1	2	3	4	5
Транспортні засоби	Автомобілі, спецтранспорт, залізничні вагони, літаки, судна	Автомобілі, літаки, кораблі	Група 5 (транспорт)	Логістика, перевезення, авіація, морські перевезення
Інструменти, прилади, меблі	Інструменти, інвентар, офісне обладнання	Меблі, офісне обладнання, приладдя	Група 6 (інструменти, інвентар)	Офіси, лабораторії, освітні заклади
Біологічні активи	Тварини, багаторічні насадження (крім с/г діяльності)	Біологічні активи та плодоносні рослини	Групи 7–8 (тварини, насадження)	Агропромисловість, тепличні господарства
Природні ресурси	Природні ресурси, родовища, ліси	Земельні ресурси, видобувні активи (через МСБО 6)	Група 13 (природні ресурси)	Лісове господарство, добувна промисловість
Інші матеріальні активи	Тимчасові споруди, тара, предмети прокату, бібліотечні фонди, МНМА	Включаються у складі інших класів, без окремого виокремлення	Групи 10–15 (МНМА, тара, прокат)	Будівництво, орендні послуги, освітні установи
Інноваційні та екологічні активи (авторська позиція)	Енергоефективне, роботизоване, “зелене” обладнання	Класифікуються за функцією (машини, споруди тощо)	Не визначено окремо	Відновлювана енергетика, автоматизація виробництва

Узагальнюючи дані табл. 1.8, можна відзначити, що класифікація основних засобів у національній, міжнародній та податковій системах має спільну основу - структурування активів за їх матеріальною сутністю, функціональним призначенням і строком корисного використання. Проте кожна з них відображає власні пріоритети, що зумовлені цілями ведення обліку, формування фінансової звітності та оподаткування.

Національні стандарти (НП(С)БО 7 [48]) орієнтовані на забезпечення аналітичності та деталізації облікових даних. Їх структура дозволяє здійснювати повний контроль за рухом основних засобів, визначати технічний стан активів, формувати реєстри амортизації й планувати оновлення виробничих потужностей. Особливістю є включення до складу основних

засобів об'єктів соціально-культурного призначення та інших необоротних матеріальних активів, що свідчить про ширший обліковий підхід, зорієнтований на соціальну відповідальність підприємства.

Міжнародний підхід (МСБО 16 [33]) ґрунтується на принципах економічної сутності та достовірного відображення вартості активів. Класифікація має узагальнений характер і фокусується не на видовому поділі об'єктів, а на їх здатності генерувати економічні вигоди упродовж кількох звітних періодів. Це відповідає концепції «справедливої вартості», що забезпечує зіставність показників між країнами та галузями, але водночас зменшує аналітичну глибину даних для внутрішнього управління.

Податковий облік, навпаки, спрямований на фіскальний контроль і чітко окреслює групи основних засобів, які мають безпосереднє відношення до отримання доходу. Він виключає невиробничі активи з процесу амортизації, що звужує коло об'єктів, визнаних основними засобами, але підвищує однозначність визначення бази оподаткування.

Важливою тенденцією є поступове зближення національного і податкового підходів, що спрощує ведення обліку, мінімізує розбіжності між фінансовими та податковими показниками і сприяє прозорості звітності. Водночас, міжнародні стандарти залишаються гнучкішими, орієнтованими на ринкову оцінку активів і створення об'єктивної картини фінансового стану підприємства.

Однією з найгостріших проблем сучасної облікової практики є нарахування амортизації та відображення у звітності основних засобів підприємств, діяльність яких призупинено через військові дії або тимчасову окупацію територій. Такі обставини порушують базові принципи визнання активів - контроль над ними, очікування економічних вигід та достовірність оцінки. Як наслідок, частина підприємств змушена продовжувати обліковувати активи, до яких відсутній фактичний доступ, що спотворює фінансову звітність і унеможливорює об'єктивне визначення фінансових результатів [2].

Першим кроком у напрямі нормативного врегулювання стало визнання

Торгово-промисловою палатою України (ТПП) військової агресії російської Федерації як обставини непереборної сили, що дало підприємствам юридичне підґрунтя для підтвердження втрати або пошкодження майна. Сертифікат ТПП визнається офіційним доказом, який дозволяє включати витрати від знищеного або зіпсованого майна до складу витрат підприємства [30, 51].

У разі наявності безпечного доступу до об'єктів обліку підприємство створює постійну інвентаризаційну комісію, яка оформлює документи щодо стану активів (наявність, пошкодження, знищення, розкрадання тощо). При цьому втрати від зменшення корисності активів визнаються як інші витрати, а списання здійснюється на підставі актів комісії, сертифіката ТПП або витягів із реєстрів (ЄРДР, ДСНС, нотаріальні дані) [30, 51].

Для підприємств, що не мають доступу до майна або первинних документів, встановлено тимчасовий порядок - продовжувати облік активів за даними бухгалтерських реєстрів до моменту проведення інвентаризації. Проте це породжує дилему достовірності звітності, оскільки активи, над якими втрачено контроль, юридично залишаються у складі балансу [45].

В умовах невизначеності особливого значення набуває процедура переоцінки та визначення знецінення активів, адже вона дозволяє виявити реальні втрати вартості через бойові дії або неможливість експлуатації. Відповідно до національних стандартів, у разі встановлення знецінення втрати визнаються іншими витратами звітного періоду. Якщо активи обліковуються за переоціненою вартістю, одночасно здійснюється коригування балансової вартості та перегляд амортизаційних нарахувань.

Для забезпечення об'єктивності звітності підприємства мають розкривати у примітках до фінансової звітності інформацію про відсутність контролю над активами, неможливість проведення інвентаризації, наявність форс-мажорних обставин і орієнтовну оцінку знецінення або втрат. Це не лише відповідає принципу достовірності, але й підвищує довіру інвесторів до фінансової інформації українських компаній. Механізм дій щодо обліку основних засобів у воєнних умовах представлено у табл. 1.9.

Таблиця 1.9

**Авторський алгоритм дій підприємства щодо обліку основних засобів у
воєнних умовах**

Зміст дій етапу	Основні документи / джерела підтвердження	Обліковий результат
Ідентифікація факту втрати контролю над активом	Внутрішній акт, повідомлення від працівників, фото/відео-докази	Попередня оцінка впливу на актив
Отримання підтвердження від ТПП про форс-мажорні обставини	Сертифікат ТПП України	Юридичне підтвердження втрати / пошкодження активу
Проведення (за можливості) інвентаризації майна	Протокол комісії, акти огляду, інвентаризаційні описи	Виявлення знецінених, зруйнованих або викрадених активів
Оцінка знецінення або втрат корисності активів	Звіт оцінювача, бухгалтерський розрахунок втрат	Визнання інших витрат періоду
Списання активів або їх переоцінка	Акт списання, бухгалтерська довідка, наказ керівника	Відображення змін у балансі підприємства
Розкриття інформації у фінансовій звітності	Примітки до фінансової звітності, довідка аудитора	Забезпечення достовірності та прозорості звітності
Перегляд амортизаційної політики після відновлення діяльності	Оновлена облікова політика, графік амортизації	Відновлення системності нарахувань та оцінки активів

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що облік основних засобів у воєнних умовах набуває нових змістових і методичних акцентів, адже вимагає поєднання бухгалтерських, правових і управлінських рішень. Проблема достовірного відображення активів, до яких підприємство тимчасово втратило контроль, вимагає створення гнучких алгоритмів дій, заснованих на принципах обачності, документальної підтвердженості та реалістичної оцінки. Упровадження системного підходу до інвентаризації, оцінки знецінення та розкриття інформації у звітності забезпечує збереження інформаційної цілісності бухгалтерського обліку навіть у кризових ситуаціях. Це не лише сприяє захисту прав власників і кредиторів, а й підвищує довіру до фінансової звітності українських підприємств серед інвесторів і міжнародних партнерів.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Підприємство належить до суб'єктів аграрного сектору економіки, основним видом діяльності якого відповідно до КВЕД є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (01.11). Додатковими напрямками є вирощування овочевих і баштанних культур, післяурожайна діяльність, оптова торгівля зерном і насінням, допоміжні операції у рослинництві, а також забір, очищення та постачання води, що зумовлює належність підприємства до реєстру природних монополій у сфері централізованого водопостачання.

Організаційно-правова форма товариства визначає самостійність у прийнятті управлінських і фінансових рішень, а також обмежену відповідальність його учасників у межах розміру статутного капіталу, який становить 35 тис. грн.

Підприємство функціонує на загальній системі оподаткування та є платником податку на додану вартість. Облікова політика підприємства розроблена відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України, а для податкових розрахунків використовується чинний Податковий кодекс України.

За період 2021–2024 рр. підприємство демонструє стійку позитивну динаміку розвитку. Обсяг доходу зріс із 31,9 млн грн у 2021 році до 132,8 млн грн у 2024 році, що свідчить про ефективне розширення виробництва та зростання частки підприємства на аграрному ринку. Чистий прибуток за аналогічний період збільшився більш ніж у п'ять разів - із 9,3 млн грн до 48,8 млн грн, що підтверджує зростання рівня рентабельності та ефективності управління ресурсами.

Активи підприємства у 2024 році становили 166,7 млн грн, із яких частка основних засобів - 15,93%, що вказує на значну матеріально-технічну базу. Зобов'язання за цей період зменшилися до 39,9 млн грн, що позитивно вплинуло на коефіцієнт фінансової залежності (2,7) та забезпечило відносну стабільність капітальної структури. Рівень поточної ліквідності (1,54) засвідчує достатню спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання.

Підприємство характеризується також високими показниками ефективності праці: середня заробітна плата у 2024 році становила 21 915 грн, а чисельність працівників збільшилася з 26 осіб у 2021 році до 41 у 2024 році. Таке кадрове зростання свідчить про розширення масштабів виробництва, упровадження нових технологій у сфері рослинництва та підвищення соціальної відповідальності бізнесу.

Фінансово-економічна діяльність підприємства орієнтована на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, раціональне використання земельних ресурсів і модернізацію технічного парку. Належність підприємства до групи забезпечує синергію управлінських і технологічних процесів, доступ до фінансових інструментів і програм сталого розвитку аграрного сектору.

Таким чином, підприємство є фінансово стабільним сільськогосподарським підприємством, яке поєднує традиційні аграрні напрями діяльності з інноваційними підходами до управління виробництвом і обліком. Структура власності, стабільні фінансові результати, високий рівень рентабельності продукції (189,66%) та орієнтація на сталий розвиток формують основу його довгострокової стратегії та забезпечують позитивний інвестиційний імідж на ринку України.

Організаційна структура підприємства сформована відповідно до принципів раціонального розподілу управлінських функцій, ієрархічної підпорядкованості та ефективної взаємодії між підрозділами. Як товариство з обмеженою відповідальністю, підприємство має лінійно-функціональну систему управління, у якій чітко визначено рівні відповідальності та

компетенції кожного структурного елемента. Така модель забезпечує гнучкість управління, оперативність прийняття рішень і координацію виробничих процесів.

Вищим органом управління є загальні збори учасників товариства, які визначають стратегічні напрями розвитку, затверджують фінансову звітність, розподіляють прибуток, приймають рішення щодо змін у статутному капіталі, а також контролюють діяльність виконавчого органу. Директор підприємства, який здійснює оперативне управління господарською діяльністю, представляє підприємство у відносинах із державними органами, контрагентами, банківськими установами та інвесторами. Він несе персональну відповідальність за результати фінансово-господарської діяльності, дотримання податкової дисципліни, організацію бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю.

У структурі підприємства виділено основні виробничі, допоміжні та управлінські підрозділи, що утворюють взаємопов'язану систему управління ресурсами.

Виробничий відділ охоплює підрозділи рослинництва, технічного обслуговування машинно-тракторного парку, зерносховищ і водопостачання. Його основне завдання - планування посівних площ, контроль агротехнологічних процесів, збереження якості врожаю та забезпечення енергоефективності виробництва.

Економічно-фінансовий відділ займається бюджетуванням, фінансовим аналізом, розрахунками з контрагентами, формуванням внутрішньої управлінської звітності, оцінкою інвестиційних проєктів і визначенням рентабельності основних напрямів діяльності.

Бухгалтерська служба виконує функції обліку, звітності та контролю. Вона організована за принципом централізованої системи і складається з груп: обліку основних засобів, обліку виробничих витрат, розрахунків із постачальниками та персоналом. Головний бухгалтер забезпечує дотримання вимог П(С)БО та Податкового кодексу, відповідає за достовірність даних

фінансової звітності, правильність нарахування амортизації та ведення аналітичного обліку необоротних активів.

Відділ кадрів і охорони праці формує кадрову політику, відповідає за найм, підвищення кваліфікації персоналу, веде документацію з охорони праці та техніки безпеки.

Відділ матеріально-технічного постачання забезпечує безперебійне постачання паливно-мастильних матеріалів, насіння, добрив, запасних частин і устаткування, веде контроль за складськими запасами.

Адміністративно-управлінський сектор відповідає за координацію між підрозділами, ведення діловодства, юридичний супровід договорів і взаємодію з органами влади.

Функціонування підприємства ґрунтується на принципі операційного поділу центрів відповідальності, що дозволяє здійснювати управління за результатами. Для кожного центру визначаються ключові показники ефективності (KPI) -рівень урожайності, собівартість продукції, обсяг реалізації, коефіцієнт використання основних засобів, фондвіддача та фінансова рентабельність. Такий підхід забезпечує не лише контроль, але й мотивацію працівників до підвищення продуктивності.

Особливе місце в структурі управління займає служба головного інженера, яка відповідає за технічну експлуатацію машин, обладнання, транспортних засобів, а також модернізацію й оновлення основних засобів. Саме цей підрозділ координує технічне обслуговування і ремонти, забезпечує ведення паспортів техніки, облік пробігу і мотогодин, що має ключове значення для правильного нарахування амортизації та планування капітальних інвестицій.

Система управління підприємством характеризується високим рівнем інтеграції виробничих і фінансових процесів, що забезпечує оперативне реагування на зміни ринкової кон'юнктури та стабільність фінансових результатів. Взаємодія між управлінськими ланками здійснюється на основі внутрішніх регламентів, положень про підрозділи, посадових інструкцій і

стандартів документообігу.

Організаційна структура підприємства має чітко виражену управлінську вертикаль, де стратегічні рішення приймаються директором і власниками, а поточна діяльність контролюється керівниками підрозділів. Такий підхід забезпечує баланс між централізованим управлінням і функціональною самостійністю підрозділів, що сприяє раціональному використанню основних засобів, матеріальних і трудових ресурсів.

Злагоджена організаційна структура управління підприємства забезпечує не лише ефективну координацію виробничих процесів, а й створює передумови для належного ведення бухгалтерського обліку. Оскільки підприємство функціонує в умовах загальної системи оподаткування та має статус платника ПДВ, облікова політика відіграє ключову роль у формуванні достовірної фінансової інформації, необхідної для прийняття управлінських, інвестиційних і податкових рішень.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», на підприємстві облік організовано за Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), із дотриманням принципів повного висвітлення, обачності, автономності та послідовності. Усі елементи облікової політики підприємства затверджені наказом директора, яким визначено методи оцінки активів, способи нарахування амортизації, порядок проведення інвентаризацій, ведення аналітичного обліку та документообігу.

Система бухгалтерського обліку підприємства побудована на централізованій формі ведення облікових процесів. Бухгалтерія функціонує як окремий структурний підрозділ, який підпорядковується безпосередньо директору. Головний бухгалтер забезпечує методологічну єдність облікових процедур, контроль за достовірністю первинних документів, а також відповідність даних фінансової звітності вимогам законодавства.

Основними завданнями бухгалтерської служби є: організація обліку основних засобів, виробничих запасів і біологічних активів; облік витрат і

калькулювання собівартості продукції; контроль за своєчасним нарахуванням податків і зборів; ведення розрахунків із постачальниками, покупцями та працівниками; складання фінансової, податкової та статистичної звітності.

Підприємство застосовує автоматизовану форму бухгалтерського обліку, що дає змогу систематизувати господарські операції за видами діяльності та спрощує складання звітності. Первинні документи оформлюються згідно з вимогами Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» та внутрішніми положеннями. Внутрішній документообіг регламентовано графіком подання первинних документів, затвердженим директором.

Особливе значення в обліковій політиці підприємства надається обліку основних засобів - об'єктів, що формують матеріальну базу виробничої діяльності. Їхня оцінка, класифікація, нарахування амортизації, відображення переоцінки, ремонтів і модернізацій здійснюються відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби». Для аналітичного обліку використовується рахунок 10 «Основні засоби» із деталізацією за субрахунками залежно від виду активів.

Нарахування амортизації проводиться прямолінійним методом, що забезпечує рівномірний розподіл вартості основних засобів протягом строку їх корисного використання. Строки експлуатації визначаються комісією з урахуванням технічного стану, інтенсивності використання, виробничого призначення та галузевих особливостей. Для обліку зносу застосовується рахунок 131 «Знос основних засобів», який кореспондує з витратними рахунками залежно від функціонального призначення активу.

Інвентаризація основних засобів проводиться щорічно перед складанням річної фінансової звітності або в разі зміни матеріально відповідальних осіб. За результатами інвентаризації складаються акти інвентаризації, звіряльні відомості та довідки про виявлені відхилення. У разі виявлення знецінення або пошкодження активів унаслідок непередбачуваних подій (зокрема воєнних дій) їх облік регулюється окремими наказами підприємства з дотриманням вимог НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів».

Таким чином, облікова політика підприємства забезпечує повноту,

системність і достовірність відображення господарських операцій, сприяє ефективному управлінню активами, формуванню інформаційної бази для аналізу фінансових результатів і підвищенню фінансової стійкості підприємства.

2.2. Облік наявності й руху основних засобів та відображення інформації у звітності

Основні засоби є однією з ключових складових виробничого потенціалу підприємства та визначальним чинником стабільності його господарської діяльності. Вони формують матеріально-технічну основу підприємства, забезпечують здійснення основних технологічних процесів, створюють умови для ефективного використання природних і трудових ресурсів. Раціональне управління основними засобами безпосередньо впливає на рівень рентабельності, продуктивність праці, собівартість продукції та фінансову стійкість підприємства.

У структурі активів підприємства частка основних засобів становить приблизно 16%, що відображає достатньо високу забезпеченість матеріальною базою для ведення сільськогосподарського виробництва. До складу основних засобів підприємства входять земельні ділянки, будівлі, споруди, машини та обладнання, транспортні засоби, багаторічні насадження, інвентар і господарський реманент, які забезпечують повний цикл виробництва - від обробітку ґрунту до післяурожайної діяльності.

Залежно від функціонального призначення основні засоби підприємства поділяються на такі групи: виробничі, що безпосередньо беруть участь у процесі вирощування зернових та технічних культур (сівалки, культиватори, комбайни, трактори, зерносховища тощо); допоміжні, які забезпечують технологічне обслуговування основних процесів (ремонтні майстерні, гаражі, підсобні споруди); управлінські та соціально-побутові, що використовуються

для адміністративних потреб, зберігання документації, відпочинку працівників або підтримання належних умов праці (офісне обладнання, меблі, побутова техніка).

Для підвищення ефективності управління активами на підприємстві застосовується внутрішня класифікація основних засобів – табл. 2.1, яка узгоджена з вимогами НП(С)БО 7 «Основні засоби» та враховує галузеві особливості аграрного виробництва. Зокрема, виділено такі групи:

Таблиця 2.1

Приклади основних засобів підприємства за групами

Група основних засобів	Приклади об'єктів	Примітка (характер використання)
1	2	3
Земельні ресурси	Земельна ділянка площею 0,2 га (кадастровий №5323286500:00:002:0142)	Використовується для вирощування зернових культур (пшениця, кукурудза, соняшник)
Машинно-тракторний парк	Трактор John Deere 8345R, № держ. реєстрації 5320AA12; Комбайн Claas Lexion 760TT, інв. № 01045	Основна техніка для обробітку ґрунту й збирання врожаю; щорічне техобслуговування та облік витрат на ремонт
Споруди та будівлі	Зернохосовище №2 (об'єм 4800 т), ремонтна майстерня площею 320 м², адміністративна будівля (с. Ручки, вул. Центральна, 15)	Використовуються для зберігання врожаю, ремонту техніки та організації роботи персоналу
Багаторічні насадження	Плантація смородини (5 га, висаджена 2019 р.), захисна лісосмуга (тополі, акації)	Створюють довгострокову біологічну віддачу, потребують сезонного догляду
Транспортні засоби	Вантажівка MAN TGS 18.440, д/н AX 9203 BE; Причіп Krone SDP27; Легковий автомобіль Renault Duster, інв. № 02117	Забезпечують транспортування сировини, працівників і техніки між полями
Інструменти, прилади, інвентар	Зварювальний апарат КЕНТАВР СВ-250, електродриль Bosch GSB 21-2 RE, набір гайкових ключів INTERTOOL	Застосовуються у майстерні для ремонту та обслуговування техніки
Інші необоротні матеріальні активи	Комп'ютер Lenovo ThinkCentre M70s, кондиціонер Mitsubishi Electric MSZ-HR25VF, офісні меблі (стіл, шафа, крісла)	Використовуються в адміністративній діяльності для організації управлінського процесу

Рух основних засобів на підприємстві охоплює повний життєвий цикл активів - від моменту їх надходження до списання. Кожен етап цього процесу

супроводжується відповідними первинними документами – табл. 2.2, які фіксують фактичні зміни у складі, вартості та технічному стані об'єктів. Для підприємства правильне оформлення документів має особливе значення, оскільки господарська діяльність підприємства пов'язана з використанням великої кількості техніки, виробничих споруд і транспортних засобів.

Таблиця 2.2

Основні форми первинного обліку руху основних засобів на підприємстві

Етап руху основних засобів	Назва документа	Типова форма	Зміст і приклад застосування
1	2	3	4
Надходження або внутрішнє переміщення	Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів	№ ОЗ-1 / № ОЗСГ-1	Введення в експлуатацію трактора John Deere 8345R або передачі його з центрального двору до бригади № 2
Введення після ремонту, модернізації або реконструкції	Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів	№ ОЗ-2 / № ОЗСГ-2	Складається після капітального ремонту зерносушарки або оновлення системи вентиляції складу
Списання або ліквідація	Акт на списання основних засобів / автотранспортних засобів	№ ОЗ-3, № ОЗ-4 / № ОЗСГ-3, № ОЗСГ-4	Використовується для списання зношеного комбайна Claas Lexion 760TT після втрати придатності
Облік і аналітична систематизація	Інвентарна картка обліку основних засобів	№ ОЗ-6	Містить повну інформацію про об'єкт: рік випуску, інвентарний номер, первісну і залишкову вартість
Нарахування амортизації	Відомість нарахування амортизації основних засобів	№ ОЗСГ-6 / № ОЗСГ-7	Визначає суму зносу по групах активів, наприклад, по транспортному парку і будівлях
Інвентаризація та перевірка наявності	Інвентаризаційний опис основних засобів	№ Інв-1 / № ОЗСГ-9	Фіксує фактичну наявність техніки та споруд під час річної перевірки
Тимчасове виведення або консервація	Акт про тимчасове виведення основних фондів з виробничого процесу	(довільна форма на основі рекомендацій Мінагрополітики)	Складається у випадку зупинки зерносховища або техніки на період міжсезоння

Систематизація типових форм дозволяє забезпечити чітку послідовність

дій при кожному виді руху основних засобів - від придбання до вибуття. Належне документальне оформлення сприяє збереженню майна, своєчасному виявленню його технічного стану та відображенню достовірних даних у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності.

Для обліку основних засобів підприємства використовує рахунок 10 «Основні засоби», аналітичний облік ведеться за субрахунками відповідно до типу активу (наприклад, 101 - «Земельні ділянки», 104 - «Машини та обладнання», 105 - «Транспортні засоби», 109 - «Інші основні засоби»). Такий підхід забезпечує детальну аналітику, контроль за станом об'єктів і правильне визначення їх залишкової вартості.

Таким чином, основні засоби підприємства становлять не лише матеріальну основу виробництва, а й стратегічний ресурс розвитку підприємства. Їх ефективне використання, своєчасне оновлення та обґрунтована амортизаційна політика забезпечують зростання фінансових результатів, зміцнення конкурентних позицій і підвищення загальної рентабельності аграрного бізнесу.

Синтетичний облік основних засобів у підприємства ведеться на рахунку 10 «Основні засоби» - табл. 2.3, який використовується для узагальнення інформації про наявність, надходження, рух та вибуття активів як власних, так і отриманих за договором фінансового лізингу. За дебетом цього рахунку відображається надходження об'єктів - наприклад, придбання трактора John Deere 8345R або будівництво нового зерносховища; суми витрат на поліпшення, реконструкцію чи модернізацію техніки; результати дооцінки основних засобів. За кредитом рахунку фіксується їх вибуття внаслідок продажу, списання, безоплатної передачі, ліквідації або зниження корисності.

Аналітичний облік ведеться за кожним об'єктом основних засобів окремо - із зазначенням інвентарного номера, місця експлуатації, первісної та залишкової вартості, строку служби та відповідальної особи. Це дозволяє забезпечити оперативний контроль за технічним станом обладнання, своєчасно планувати ремонти, модернізацію та заміну машин.

Таблиця 2.3

Характеристика субрахунків основних засобів, які використовуються для обліку на підприємстві

Субрахунок (шифр)	Назва субрахунку	Відображення по дебету	Відображення по кредиту
101	Земельні ділянки	Визнання вартості земель, отриманих у власність або постійне користування	Вибуття у разі продажу або вилучення земельної ділянки
103	Будівлі та споруди	Придбання або спорудження зерносховищ, гаражів, ремонтних майстерень, адміністративних будівель	Списання або ліквідація об'єктів унаслідок зносу чи продажу
104	Машини та обладнання	Оприбуткування сільськогосподарських машин, комбайнів, сівалок, зерносушарок	Вибуття при продажу, передачі чи фізичному зносі обладнання
105	Транспортні засоби	Надходження вантажних автомобілів, тракторів, причепів	Вибуття автотранспортних засобів або їх передача іншим підрозділам
106	Інструменти, прилади та інвентар	Оприбуткування малоцінних засобів праці (насосів, електроінструментів, меблів, офісної техніки)	Списання внаслідок непридатності або передачі
109	Інші основні засоби	Відображення вартості бібліотечних фондів, тари багаторазового використання, об'єктів благоустрою	Вибуття внаслідок списання або ліквідації

Таким чином, система синтетичного та аналітичного обліку підприємства забезпечує комплексне відображення стану основних засобів, дозволяючи здійснювати контроль за ефективністю їх використання, своєчасно реагувати на технічні зміни та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо інвестицій і модернізації виробничої бази.

На підприємстві усі придбані основні засоби зараховуються на баланс за первісною вартістю, яка відображає реальні витрати підприємства на придбання, доставку, монтаж і введення активу в експлуатацію. Первісна вартість формується з урахуванням таких складових: сум, сплачених постачальникам машин, обладнання та будівельних матеріалів без ПДВ; платежів за державну реєстрацію права власності на об'єкти нерухомості; вартості транспортних, страхових і монтажних робіт, необхідних для доведення

об'єкта до робочого стану; витрат на підключення до мереж (електропостачання, водопостачання, вентиляції); винагороди агентів, брокерів чи підрядників, які забезпечують придбання або спорудження об'єктів; інших витрат, безпосередньо пов'язаних із підготовкою активів до використання за призначенням.

Вартість збільшується також на суму резерву під демонтаж або рекультивацію земельної ділянки, якщо після виведення об'єкта з експлуатації підприємство повинне відновити стан території (наприклад, демонтаж зерносушарки або відновлення бетонного майданчика). Якщо підприємство не є платником ПДВ, сума ПДВ, зазначена в рахунках постачальників, включається до первісної вартості активу.

Первісна вартість не включає фінансові витрати, пов'язані з обслуговуванням кредитів або лізингових платежів, за винятком випадків, коли вони безпосередньо стосуються створення кваліфікаційних активів відповідно до НП(С)БО 31.

Для накопичення витрат, пов'язаних із придбанням або спорудженням активів, використовується рахунок 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів». Після введення об'єкта в експлуатацію сума з цього рахунку списується на рахунок 10 «Основні засоби» (відповідний субрахунок).

Ситуація 1. Підприємство придбало у будівельної компанії металеве зерносховище місткістю 3000 тонн. Договірна вартість об'єкта - 1 200 000 грн (у т. ч. ПДВ), витрати на реєстрацію права власності - 12 000 грн, послуги монтажної бригади - 45 000 грн, витрати на страхування доставки конструкцій - 8 000 грн.

Таким чином, у підприємства первісна вартість основних засобів формується з урахуванням усіх витрат, необхідних для їх приведення у стан готовності до експлуатації. Застосування рахунку 152 дозволяє забезпечити контроль за накопиченням витрат, а їх подальше перенесення на рахунок 10 - відобразити фактичне введення активів у виробничий процес. Такий підхід гарантує достовірність даних фінансового обліку, а також створює

основу для правильного нарахування амортизації й аналізу ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства.

Таблиця 2.4

Бухгалтерські проведення з придбання та введення в експлуатацію зерносховища

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Оприбутковано зерносховище за договірною вартістю (без ПДВ)	152	631	1 000 000
Нараховано податковий кредит з ПДВ	641	631	200 000
Включено витрати на реєстрацію права власності	152	631	12 000
Відображено вартість послуг монтажу зерносховища	152	631	45 000
Відображено витрати зі страхування доставки	152	685	8 000
Оплачено постачальникам і підрядникам	631, 685	311	1 265 000
Введено зерносховище в експлуатацію	103	152	1 065 000

Ситуація 2. Підприємство уклало договір із постачальником на придбання системи автоматичного поливу для полів сої та кукурудзи. Підприємство і постачальник є платниками ПДВ. Договірна вартість обладнання - 420 000 грн (у т. ч. ПДВ), вартість послуг із встановлення та налагодження системи (надавач послуг - неплатник ПДВ) - 60 000 грн. Постачання відбувається на умовах попередньої оплати, після чого обладнання вводиться в експлуатацію як частина інженерної інфраструктури виробничої бази підприємства.

Таблиця 2.5

Бухгалтерські проведення з придбання системи автоматичного поливу на умовах попередньої оплати

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Перераховано попередню оплату постачальнику за систему поливу	371	311	420 000
Нараховано податковий кредит з ПДВ за зареєстрованою податковою накладною	641	644	70 000
Оприбутковано обладнання за актом приймання-передачі	152	631	350 000
Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	644	631	70 000
Проведено залік заборгованостей із постачальником	631	371	420 000
Перераховано попередню оплату виконавцю робіт із встановлення системи поливу	371	311	60 000
Віднесено вартість монтажних робіт до складу капітальних інвестицій	152	631	60 000
Проведено залік заборгованостей із надавачем послуг	631	371	60 000
Введено систему поливу в експлуатацію	104	152	410 000

Використання рахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів» забезпечує контроль за накопиченням усіх витрат, пов'язаних із підготовкою активів до експлуатації. У даному прикладі підприємство формує первісну вартість системи автоматичного поливу шляхом об'єднання вартості придбаного обладнання, монтажних робіт і допоміжних витрат. Після завершення встановлення об'єкт переводиться на субрахунок 104 «Машини та обладнання», що дає змогу здійснювати подальше нарахування амортизації, контроль за станом і оцінку ефективності використання технічних ресурсів у виробничому процесі.

Амортизація основних засобів у системі бухгалтерського обліку підприємства має ключове значення, оскільки забезпечує поступове перенесення вартості необоротних активів на вироблену продукцію, визначаючи реальну собівартість та фінансовий результат діяльності підприємства.

Об'єктом нарахування амортизації є вартість, яка амортизується, тобто первісна (або переоцінена) вартість основного засобу за вирахуванням його ліквідаційної вартості - очікуваної суми коштів чи іншого майна, яку підприємство планує отримати після закінчення строку корисного використання активу, за мінусом витрат, пов'язаних із його реалізацією або ліквідацією.

Якщо підприємство використовує різниці, визначені розділом III Податкового кодексу, то під час розрахунку податкової амортизації результати переоцінки не враховуються.

Амортизація у бухгалтерському обліку нараховується протягом строку корисного використання, який визначається спеціальною комісією підприємства та затверджується наказом керівника. При цьому підприємство орієнтується на строки, наближені до мінімально допустимих, визначених податковим законодавством, що дає змогу збалансувати фінансову звітність і податкові показники. У податковому обліку застосовуються ті самі строки, проте передбачена можливість прискореної амортизації окремих активів за

умови відповідності критеріям, визначеним Податковим кодексом України.

Амортизація розпочинається з місяця, наступного після введення об'єкта в експлуатацію, і припиняється з місяця, що настає після його вибуття. У разі тимчасового виведення об'єкта з експлуатації (консервація, модернізація, добудова, дообладнання) амортизацію призупиняють.

Метод амортизації підприємство обирає самостійно, з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від використання активу. На підприємстві найчастіше застосовується прямолінійний метод, який забезпечує рівномірне нарахування амортизації протягом усього строку служби об'єкта - цей підхід зручний для основних засобів сільськогосподарського призначення (трактори, комбайни, будівлі, зерносховища).

Для активів, що зазнають інтенсивного зносу у перші роки експлуатації (зокрема, транспортна техніка або системи зрошення), можливе використання методу зменшення залишкової вартості або кумулятивного методу, що дозволяє швидше відшкодувати початкові інвестиції.

Для машинно-транспортного парку підприємства доцільним є застосування виробничого методу, за яким сума амортизації прямо пропорційна фактичному обсягу виконаних робіт чи виробленої продукції.

Метод амортизації може бути переглянутий, якщо змінюється спосіб використання об'єкта або очікувані економічні вигоди від його експлуатації. У такому випадку перерахунок здійснюється з місяця, наступного за місяцем зміни методу.

Амортизаційна політика підприємства спрямована на раціональне відновлення технічного потенціалу підприємства, забезпечення рівномірного розподілу витрат у часі та достовірне формування собівартості продукції.

Вибуття основних засобів на підприємстві може відбуватися внаслідок їх ліквідації, продажу, безоплатної передачі або морального (технічного) зносу – табл. 2.7. Для підприємства, діяльність якого пов'язана з інтенсивним використанням машинно-тракторного парку та виробничого обладнання, процес ліквідації є невід'ємним елементом облікової політики, спрямованої на

оновлення технічних ресурсів і підтримання виробничої ефективності.

Ліквідація об'єкта проводиться у разі повного фізичного зносу, неможливості або економічної недоцільності ремонту. Для цього створюється постійно діюча комісія, яка складає Акт на списання основних засобів (форма № ОЗ-3) або, якщо йдеться про транспорт, Акт на списання автотранспортних засобів (форма № ОЗ-4).

На підставі цього акта в бухгалтерському обліку відображаються суми накопиченого зносу, залишкової вартості та витрат, пов'язаних із демонтажем чи утилізацією.

Якщо в процесі ліквідації отримано придатні матеріали або запасні частини, вони оприбутковуються на відповідні рахунки як вторинні запаси.

Таблиця 2.7

Типові бухгалтерські проведення з обліку ліквідації основних засобів

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списано залишкову вартість об'єкта основних засобів, що ліквідується (наприклад, трактор МТЗ-82, який відпрацював понад 15 років)	976	10
Списано суму накопиченого зносу за об'єктом	13	10
Відображено витрати, пов'язані з демонтажем або утилізацією об'єкта (оплата праці, послуги з різання металу, транспортування)	976	631, 66
Оприбутковано матеріали, отримані в результаті розбирання (металобрухт, запасні частини, агрегати)	20	746

У результаті ліквідації об'єкта основних засобів його залишкова вартість відноситься на витрати підприємства, а вартість отриманих від демонтажу матеріалів - на доходи від іншої операційної діяльності.

Для підприємства це забезпечує правильне відображення структури витрат і доходів, дозволяє оцінити економічну доцільність подальшої експлуатації техніки та сприяє планомірному оновленню основних фондів. Системний облік операцій вибуття основних засобів створює аналітичну базу для формування інвестиційних рішень і підвищення ефективності використання необоротних активів у виробничому процесі.

В умовах воєнного часу господарська практика підприємств нерідко передбачає безоплатну передачу основних засобів для потреб оборони,

гуманітарної допомоги чи підтримки місцевих органів влади. Такі операції є проявом соціальної відповідальності бізнесу, проте вимагають чіткого бухгалтерського відображення відповідно до чинних стандартів.

Насамперед слід зазначити, що необоротні активи, які планується передати безоплатно, не підлягають переведенню до складу активів, утримуваних для продажу, оскільки продаж передбачає отримання доходу, що призводить до збільшення власного капіталу підприємства. Відповідно до положень НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», така операція не має ознак реалізації, а тому відображається як вибуття активу без надходження економічних вигод.

Згідно з п. 33 НП(С)БО 7 «Основні засоби» та п. 40 Методичних рекомендацій № 561, безоплатно передані об'єкти основних засобів вилучаються з активів (списуються з балансу) за залишковою вартістю. У бухгалтерському обліку підприємства це здійснюється за такою послідовністю проведень: Дт 131 - Кт 10 - списується накопичений знос за об'єктом (з урахуванням нарахування за поточний місяць); Дт 976 - Кт 10 - списується залишкова вартість переданого об'єкта; Дт 977 - Кт 641 - нараховується податкове зобов'язання з ПДВ, якщо передача підлягає оподаткуванню.

Для аграрного підприємства безоплатна передача може стосуватися, наприклад, передання дизельного генератора, автомобіля підвищеної прохідності, резервного насоса чи технічного обладнання місцевим військовим підрозділам або комунальним службам. Такі активи не приносять прямого доходу, тому відповідні операції відображаються у складі інших витрат діяльності (рахунок 97), що не пов'язані з основним виробництвом, але характеризують соціальну підтримку та відповідальність підприємства.

На практиці важливо не відносити такі витрати до операційної діяльності, адже операційна діяльність, згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», охоплює лише операції, спрямовані на виробництво чи реалізацію продукції, робіт або послуг. Безоплатна передача не створює доходу, а тому логічно відображається у складі інших витрат, що забезпечує достовірність

звітності та відповідність принципу суттєвості.

Інформація про наявність, рух і знос основних засобів займає важливе місце у фінансовій звітності підприємства, оскільки саме ці активи становлять основу виробничого потенціалу підприємства. Згідно з вимогами НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та НП(С)БО 7 «Основні засоби», рахунок 10 «Основні засоби» відображається у розділі I “Необоротні активи” Балансу (Форма № 1) за первісною вартістю з урахуванням накопиченої амортизації. Такий підхід дає змогу користувачам звітності оцінити реальний стан матеріально-технічної бази підприємства та її динаміку.

Для розкриття детальної інформації щодо необоротних активів у Примітках до річної фінансової звітності (Форма № 5) передбачено окремі тематичні розділи:

- Розділ I - «Нематеріальні активи», де відображається інформація про програмне забезпечення, патенти, ліцензії;
- Розділ II - «Основні засоби», який містить дані про первісну вартість, переоцінку, вибуття, амортизацію та знос об’єктів;
- Розділ III - «Капітальні інвестиції», що розкриває структуру витрат на придбання, модернізацію чи будівництво основних засобів;
- Розділ XIII - «Використання амортизаційних відрахувань», у якому показано напрями використання сум амортизації для фінансування оновлення виробничих фондів.

Особливу увагу у Примітках до річної звітності приділено залишковій вартості основних засобів - різниці між їх первісною (або переоціненою) вартістю та сумою накопиченого зносу. У таблицях звітної форми відображаються такі ключові показники: первісна вартість об’єктів на початок року; надходження, вибуття та переоцінка; сума зносу на початок і кінець звітного періоду; нарахована амортизація за рік; втрати або вигоди від зменшення (відновлення) корисності активів; інші зміни вартості.

Для підприємства це забезпечує повноту розкриття інформації про технічні ресурси підприємства, дозволяє оцінити ефективність використання

амортизаційних відрахувань та приймати управлінські рішення щодо оновлення основних фондів.

Удосконалення обліку основних засобів на підприємстві вимагає не лише точного відображення інформації у звітності, а й створення ефективної системи внутрішнього контролю за їх функціональним станом. З цією метою у межах дослідження розроблено форму внутрішнього документа – «Картку контролю функціонального стану основних засобів» - табл. 2.8, яка узагальнює технічні, економічні та експлуатаційні показники кожного об'єкта.

Таблиця 2.8

Картка контролю функціонального стану основних засобів

Об'єкт основного засобу	Інвентарний номер	Рік введення в експлуатацію	Первісна вартість, грн	Ступінь зносу, %	Технічний стан	Економічна ефективність використання	Рекомендовані заходи
Трактор John Deere 6155M	104-23	2021	3 450 000	18	Робочий	Висока – забезпечує виконання 25% механізованих робіт	Плановий техогляд, заміна мастил
Зернозбиральний комбайн Claas Tucano 430	105-22	2020	6 200 000	27	Робочий, часткове зношення вузлів	Середня – використовується 80 днів/рік	Провести діагностику жатки, частковий ремонт
Складське приміщення (зернохосвище №1)	103-18	2018	2 100 000	32	Задовільний	Висока – повне завантаження під час сезону	Поточний ремонт стінових панелей
Система зрошення полів (насосна станція)	106-19	2019	1 350 000	22	Робочий	Висока – підвищує врожайність до 15%	Планове технічне обслуговування
Адміністративна будівля	103-16	2016	1 800 000	40	Задовільний	Стабільна – використовується постійно	Капітальний ремонт даху
Вантажний автомобіль MAN TGS	105-20	2020	2 750 000	25	Робочий	Висока – забезпечує логістичні перевезення	Заміна шин, перевірка гальмівної системи

Запропонована форма виконує роль інтеграційного інструмента управління активами, що дозволяє своєчасно виявляти ризики зниження ефективності використання основних засобів, контролювати дотримання строків корисного використання, а також оцінювати доцільність модернізації або списання обладнання. Вона формує інформаційну базу для аналітичного моніторингу, сприяє прийняттю обґрунтованих рішень і підвищує рівень внутрішньої прозорості управлінських процесів. Регулярне оновлення картки забезпечує превентивне управління технічними ризиками, дозволяє оптимізувати витрати на ремонт і модернізацію, а також підвищує рівень фінансової безпеки підприємства через своєчасне реагування на зміни функціонального стану активів.

Таким чином, запропонована «Картка контролю функціонального стану основних засобів» є новим елементом системи внутрішнього контролю, що поєднує облікові, аналітичні та стратегічні аспекти управління. Її впровадження на підприємстві забезпечить підвищення достовірності даних про стан активів, зміцнить фінансову стійкість підприємства та сприятиме сталому розвитку в умовах підвищених економічних ризиків.

2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху основних засобів

Податковий облік операцій з основними засобами є важливою складовою системи фінансового управління підприємства, оскільки забезпечує не лише дотримання норм законодавства, а й формує базу для ефективного податкового планування. Для аграрного підприємства, яке володіє значною кількістю техніки, споруд, транспортних засобів і біологічних активів, організація податкового обліку основних засобів є критично важливою складовою фінансової стратегії.

Мінімально допустимі строки амортизації. Відповідно до п.п. 138.3.3 п. 138.3 ст. 138 Податкового кодексу України (ПКУ), встановлено мінімально

допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів. Наприклад, для будівель - не менше 20 років, для машин і обладнання - 5 років, для транспортних засобів - 5 років, для багаторічних насаджень - 10 років, для електронно-обчислювальних машин - 2 роки. Земельні ділянки, бібліотечні фонди, природні ресурси та малоцінні необоротні активи не підлягають амортизації.

Якщо в бухгалтерському обліку строк корисного використання об'єкта менший, ніж визначений ПКУ, у податковому обліку застосовують саме мінімальний строк. Якщо ж бухгалтерський строк дорівнює або перевищує податковий, використовується бухгалтерський. Такий підхід забезпечує узгодженість фінансового та податкового обліку і реалізує принцип обачності при формуванні витрат.

Податкова амортизація та її обмеження. Податкову амортизацію розраховують лише платники податку на прибуток, які ведуть облік податкових різниць. Вона базується на даних бухгалтерського обліку, але має низку особливостей, визначених у ст. 138 ПКУ.

До складу основних засобів у податковому обліку включаються лише об'єкти вартістю понад 20 000 грн.

Не підлягають амортизації невиробничі основні засоби, тобто активи, які не використовуються у господарській діяльності.

Не амортизуються земельні ділянки, природні ресурси, бібліотечні фонди.

Під час визначення податкової амортизації не враховуються результати переоцінки (уцінки, дооцінки), здійсненої за стандартами бухгалтерського обліку.

Підприємства, які відповідають умовам п. 43¹ підрозділу 4 розділу XX ПКУ, можуть застосовувати прискорену амортизацію, що дає змогу швидше відшкодовувати витрати на оновлення техніки, особливо актуальну для аграрного виробництва.

Практичні аспекти оподаткування основних засобів. З огляду на

специфіку діяльності підприємств, у практиці обліку найчастіше виникають спірні питання щодо амортизації, знецінення, ремонту та переоцінки основних засобів.

1. Визнання податкової амортизації під час невикористання активів. У податковій практиці довгий час існувала невизначеність щодо нарахування амортизації під час простою основних засобів. Податкові органи схилилися до думки, що амортизація на період невикористання не нараховується. Проте останні індивідуальні податкові консультації дозволяють амортизацію у податковому обліку, якщо актив зберігає виробниче призначення та продовжує амортизуватись у бухгалтерському обліку.

2. Врахування знецінення основних засобів. Через війну та втрату контролю над окремими активами зменшення корисності основних засобів стало поширеним явищем. Проте, згідно з ПКУ, податкова амортизація розраховується без урахування результатів переоцінки або знецінення. Податкові органи прирівнюють знецінення до уцінки, внаслідок чого підприємства не можуть коригувати податкову вартість активів. Це створює ризик подвійного розриву між бухгалтерською та податковою залишковою вартістю, особливо коли актив втрачено або знищено.

3. Ремонт основних засобів: поточні витрати чи капітальні інвестиції. Найчастіше суперечки виникають щодо віднесення витрат на ремонт: чи це поточні витрати, які одразу включаються до витрат періоду, чи капітальні інвестиції, які збільшують первісну вартість об'єкта. Згідно з Методрекомендаціями № 561, рішення про характер ремонтних робіт приймає керівник, виходячи з економічного змісту операції. Витрати на ремонт визнаються капітальними інвестиціями лише у разі, якщо вони призводять до підвищення очікуваних економічних вигід або продовжують строк корисного використання. Якщо ж ремонт спрямований лише на підтримання об'єкта у робочому стані, такі витрати визнаються поточними.

4. Переоцінка та зменшення вартості перед вибуттям: податкові наслідки. Перед вибуттям об'єкта (продаж, ліквідація, передача) податкові органи

ретельно перевіряють дотримання мінімальної бази оподаткування ПДВ. Підприємство має нарахувати податкові зобов'язання, виходячи з балансової вартості активу. Однак уцінка чи зменшення корисності не є операцією постачання товарів або послуг, а отже, не утворює податкових зобов'язань з ПДВ. Разом із тим, у разі, коли після уцінки актив не використовується у господарській діяльності, податкові органи можуть вимагати нарахування умовних податкових зобов'язань. У таких випадках важливим є документальне підтвердження фактичного стану активу та причин його уцінки – акти огляду, оцінки, експертні висновки тощо.

Для підприємства питання податкової амортизації, обліку ремонтів і знецінення мають безпосередній вплив на фінансовий результат і рівень податкового навантаження. Правильне трактування норм ПКУ, підтверджене актуальною судовою практикою, дозволяє підприємству уникати податкових ризиків, оптимізувати витрати та підвищувати фінансову прозорість.

Системне поєднання бухгалтерського та податкового підходів забезпечує узгодженість звітних даних і дозволяє керівництву підприємства формувати обґрунтовану податкову стратегію, спрямовану на підтримку фінансової стійкості в умовах дії воєнного стану та динамічних змін законодавства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РУХУ ТА СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства є важливою складовою аналітичної роботи, що забезпечує управлінські рішення достовірною інформацією про результати діяльності, структуру ресурсів та рівень фінансової стійкості. Вона охоплює системне дослідження динаміки активів, власного капіталу, зобов'язань, прибутковості, ліквідності та ділової активності. Метою аналізу є визначення реальної фінансової спроможності суб'єкта господарювання, виявлення тенденцій розвитку та можливих ризиків, що впливають на ефективність функціонування підприємства.

Фінансово-економічний стан відображає взаємозв'язок між результатами операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Його стабільність є основою конкурентоспроможності, кредитоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства. Високий рівень фінансової стійкості свідчить про збалансованість джерел фінансування, здатність підприємства своєчасно виконувати зобов'язання, забезпечувати відтворення виробничого потенціалу й отримувати прибуток у довгостроковій перспективі.

Для комплексної характеристики стану підприємства застосовуються як абсолютні, так і відносні показники: обсяги активів і капіталу, структура балансу, коефіцієнти автономії, фінансової стабільності, платоспроможності, маневреності, ліквідності, рентабельності. Їхня взаємодія дозволяє сформулювати повну картину фінансового становища, визначити сильні та слабкі сторони господарської діяльності, оцінити рівень ризику та можливості подальшого розвитку.

У сучасних умовах ринкової економіки оцінка фінансово-економічного

стану набуває стратегічного значення, адже вона виступає інструментом контролю, прогнозування та обґрунтування управлінських рішень. На основі отриманих результатів керівництво підприємства може оптимізувати структуру капіталу, підвищити ефективність використання оборотних коштів, визначити напрями інвестиційної політики та сформулювати стратегію фінансової безпеки.

Таким чином, аналіз фінансово-економічного стану є невід'ємним етапом оцінювання результативності діяльності суб'єкта господарювання, спрямованим на забезпечення його стабільного функціонування та сталого розвитку в умовах конкурентного середовища.

З метою всебічної оцінки фінансово-економічного стану доцільно розпочати аналіз із дослідження складу, динаміки та структури майна підприємства. Саме активи відображають обсяг і раціональність використання ресурсів, що формують виробничий потенціал суб'єкта господарювання. Їхня структура свідчить про напрями вкладення капіталу, співвідношення між оборотними й необоротними засобами, а також ефективність управління майновими ресурсами.

Зміни у вартості активів можуть бути зумовлені як зовнішніми факторами (інфляційними процесами, коливаннями ринку, зміною попиту на продукцію), так і внутрішніми (оновленням основних засобів, оптимізацією запасів, зростанням дебіторської заборгованості або прибутковості діяльності). Вивчення динаміки активів дозволяє оцінити не лише масштаб діяльності підприємства, а й рівень його фінансової стабільності та ресурсного забезпечення.

Для цього проаналізуємо динаміку та структуру майна підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), що наведено у табл. 3.1. Аналіз даних таблиці свідчить про суттєве зростання вартості майна підприємства у 2024 році порівняно з 2022 роком. Загальна вартість активів підприємства збільшилася на 75 283 тис. грн, або на 82,0 %, що підтверджує розширення масштабів діяльності, зміцнення матеріальної бази та нарощення виробничого потенціалу. Позитивна динаміка активів засвідчує ефективне управління

ресурсами та збалансовану інвестиційну політику підприємства.

Таблиця 3.1

**Динаміка та структура майна підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	91378	100	164253	100	166661	100	+75283	+82,0
1. Необоротні активи	47573	52,1	90861	55,3	105087	63,1	+57514	У 2,2 р.
1.1. Основні засоби	17707	19,4	23609	14,4	26555	15,9	+8848	+50,0
2. Оборотні активи	43805	47,9	73392	44,7	61574	36,9	+17769	+40,6
2.1. Запаси	35241	38,6	45374	27,6	33722	20,2	-1519	-4,3
2.1.1. Виробничі запаси	2450	2,7	2834	1,7	2701	1,6	+251	+10,2
2.1.2. Незавершене виробництво	6567	7,2	40486	24,6	27820	16,7	+21253	У 4,2 р.
2.1.3. Готова продукція	26224	28,7	2034	1,2	3201	1,9	-23023	-87,8
2.2. Поточні біологічні активи	-	-	2219	1,4	-	-	X	X
2.3. Поточна дебіторська заборгованість	4888	5,3	13321	8,1	12659	7,6	+7771	У 2,6 р.
2.4. Грошові кошти	2832	3,1	11666	7,1	14662	8,8	+11830	У 5,2 р.
2.5. Витрати майбутніх періодів	-	-	1	0,0	2	0,0	+2	X
2.6. Інші оборотні активи	844	0,9	811	0,5	529	0,3	-315	-37,3

У структурі активів переважаючими є необоротні засоби, частка яких зросла з 52,1 % у 2022 році до 63,1 % у 2024 році. Їхня вартість збільшилася більш ніж у 2,2 раза, що свідчить про активне оновлення основних засобів, модернізацію техніки та розширення виробничих потужностей. Зокрема, вартість основних засобів підвищилася на 8 848 тис. грн, або на 50,0 %, що забезпечило підвищення капіталоємності виробництва. Така тенденція вказує

на стратегічну спрямованість підприємства на довгостроковий розвиток та підвищення ефективності використання ресурсів.

Водночас оборотні активи зросли у вартісному вимірі на 17 769 тис. грн, або на 40,6 %, проте їхня частка у загальному обсязі майна зменшилася з 47,9 % до 36,9 %. Це свідчить про перерозподіл фінансових ресурсів на користь інвестицій у необоротні засоби та формування більш стабільної структури активів. У складі оборотних активів найбільшу питому вагу мають запаси, які у 2024 році скоротилися на 1 519 тис. грн (на 4,3 %), а їхня частка в структурі активів знизилася з 38,6 % до 20,2 %. Зменшення обсягу запасів можна розглядати як результат ефективнішого управління матеріальними ресурсами та прискорення їх обігу.

Водночас спостерігається істотне збільшення незавершеного виробництва, яке зросло у 4,2 раза порівняно з 2022 роком, що свідчить про розширення обсягів виробничої діяльності та формування портфеля замовлень. Натомість готова продукція зменшилася на 23 023 тис. грн, або на 87,8 %, що може бути пов'язано з активною реалізацією товарів та скороченням складських залишків. Позитивною тенденцією є зростання грошових коштів, обсяг яких збільшився у 5,2 раза – з 2 832 тис. грн до 14 662 тис. грн, що свідчить про покращення ліквідності та платоспроможності підприємства. Водночас дебіторська заборгованість зросла у 2,6 раза, досягнувши 12 659 тис. грн, що може бути наслідком розширення обсягів реалізації з відстрочкою платежів.

Отже, у 2022–2024 рр. підприємство демонструє позитивну динаміку розвитку активів, спрямовану на посилення інвестиційної діяльності та зміцнення матеріально-технічної бази. Структурні зміни у бік зростання частки необоротних активів свідчать про орієнтацію підприємства на довгострокову стабільність, тоді як збільшення обсягів грошових коштів і раціоналізація запасів забезпечують збереження ліквідності та фінансової гнучкості. Загалом аналіз структури й динаміки майна підтверджує, що підприємство функціонує на етапі зростання, характеризується підвищенням ефективності використання

ресурсів та формуванням фінансової стійкості.

Для повного уявлення про фінансово-економічний стан підприємства доцільно дослідити не лише структуру майна, а й джерела його формування. Аналіз пасиву балансу дає змогу визначити, за рахунок яких ресурсів фінансується діяльність підприємства, оцінити співвідношення власного і позикового капіталу, ступінь фінансової незалежності, а також ефективність управління зобов'язаннями.

З метою оцінки структури та тенденцій зміни джерел фінансування проаналізуємо динаміку і співвідношення власного та позикового капіталу підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	91378	100	164253	100	166661	100	+75283	+82,4
1. Власний капітал	51807	56,7	53306	32,5	61749	37,1	+9942	+19,2
1.1. Зареєстрований капітал	35	0,0	35	0,0	35	0,0	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	42683	46,7	45896	27,9	55367	33,2	+12684	+29,7
2. Зобов'язання і забезпечення	39571	43,3	110947	67,5	104912	62,9	+65341	У 2,7 р.
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	24413	26,7	54685	33,3	64991	39,0	+40578	У 2,7 р.
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	15158	16,6	56262	34,3	39921	24,0	+24763	У 2,6 р.
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	14191	15,5	20652	12,6	23568	14,1	+9377	+66,1

Аналіз даних табл. 3.2 свідчить, що протягом 2022–2024 рр. на

підприємстві відбулося суттєве зростання загального обсягу джерел формування капіталу. Загальна сума пасивів підприємства збільшилася на 75 283 тис. грн, або на 82,4 %, що підтверджує розширення господарської діяльності та активне залучення фінансових ресурсів для забезпечення інвестиційних потреб. Така динаміка свідчить про розвиток підприємства, підвищення його фінансової гнучкості та здатності ефективно мобілізувати капітал.

Протягом аналізованого періоду структура пасиву зазнала істотних змін. Якщо у 2022 році власний капітал становив 56,7 % загального капіталу, то у 2024 році його частка скоротилася до 37,1 %. Незважаючи на абсолютне зростання власних коштів на 9 942 тис. грн (на 19,2 %), темпи приросту зобов'язань були значно вищими. Це призвело до зменшення частки власних ресурсів у фінансуванні активів і свідчить про посилення залежності підприємства від позикових джерел. Водночас збільшення власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку, який зріс на 12 684 тис. грн (на 29,7 %), вказує на позитивні фінансові результати діяльності та здатність підприємства до самофінансування.

Особливу увагу привертає значне збільшення зобов'язань і забезпечень, які у 2024 році перевищили рівень 2022 року у 2,7 раза - з 39 571 тис. грн до 104 912 тис. грн. Їхня частка у структурі капіталу підвищилася з 43,3 % до 62,9 %, що свідчить про активне використання позикових коштів у господарській діяльності. Зростання позикового фінансування може бути зумовлене потребою у модернізації основних засобів, розширенні виробництва або фінансуванні довгострокових проєктів.

У структурі зобов'язань найбільші зміни відбулися за рахунок довгострокових зобов'язань і забезпечень, обсяг яких збільшився у 2,7 раза, або на 40 578 тис. грн. Їхня частка зросла з 26,7 % у 2022 році до 39,0 % у 2024 році, що свідчить про орієнтацію підприємства на залучення стабільних, довгострокових джерел фінансування. Це може бути ознакою стратегічного розвитку, оскільки такі ресурси сприяють реалізації інвестиційних програм і

модернізації виробництва.

Поточні зобов'язання і забезпечення також зросли у 2,6 раза - з 15 158 тис. грн до 39 921 тис. грн. Їхня частка у структурі капіталу підвищилася з 16,6 % до 24,0 %, що може свідчити про збільшення обсягів короткострокових розрахунків із постачальниками та кредиторами. Обсяг кредиторської заборгованості зріс на 9 377 тис. грн, або на 66,1 %, що свідчить про збільшення масштабів операційної діяльності, однак водночас потребує посилення контролю за своєчасністю розрахунків, щоб уникнути зниження платоспроможності. Загалом динаміка джерел формування капіталу свідчить про активну фінансову політику підприємства, спрямовану на залучення позикових ресурсів для забезпечення розвитку.

Важливим напрямом оцінки фінансово-економічного стану підприємства є аналіз дебіторської заборгованості, яка характеризує стан розрахунків з покупцями, замовниками та іншими контрагентами. З метою виявлення таких тенденцій розглянемо динаміку та структуру дебіторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), що подано у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	4733	96,8	4439	33,3	1404	11,1	-3329	-70,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
За виданими авансами	16	0,3	630	4,7	479	3,8	+463	У 29,9 р.
З бюджетом	1	0,0	2821	21,2	1571	12,4	+1570	У 1571 р.
Інша поточна дебіторська заборгованість	138	2,8	5431	40,8	9205	72,7	+9067	У 66,7 р.
Всього	4888	100	13321	100	12659	100	+7771	У 2,6 р.

Аналіз даних табл. 3.3 свідчить про суттєві структурні зміни в складі дебіторської заборгованості підприємства протягом 2022–2024 рр. Загальний обсяг дебіторської заборгованості за цей період зріс у 2,6 раза - з 4 888 тис. грн до 12 659 тис. грн, що свідчить про активізацію розрахункових операцій із контрагентами, розширення обсягів реалізації продукції та збільшення частки відстрочених платежів. Однак одночасно така динаміка потребує підвищеної уваги до контролю за своєчасністю погашення боргів, оскільки надмірна дебіторка може створювати ризики уповільнення обороту коштів.

Найбільші зміни спостерігаються за статтею дебіторська заборгованість за продукцію, яка скоротилася з 4 733 тис. грн до 1 404 тис. грн, або на 70,3 %. Її частка у загальній структурі зменшилася з 96,8 % у 2022 році до лише 11,1 % у 2024 році. Це свідчить про суттєве поліпшення розрахункової дисципліни покупців, скорочення відстрочених платежів і підвищення швидкості оборотності коштів, отриманих від реалізації продукції.

Водночас значно зросла інша поточна дебіторська заборгованість, обсяг якої збільшився у 66,7 раза – з 138 тис. грн до 9 205 тис. грн. Її частка у загальній структурі піднялася до 72,7 %. Такий різкий приріст може бути зумовлений накопиченням внутрішньогосподарських розрахунків або наданням відстрочок платежів іншим партнерам. Це свідчить про потребу посилення контролю за якістю дебіторських вимог і своєчасністю їх погашення.

Показники дебіторської заборгованості за виданими авансами також зросли - з 16 тис. грн до 479 тис. грн, тобто майже у 30 разів. Збільшення цього виду заборгованості може свідчити про активні передоплати постачальникам і використання авансових платежів для забезпечення безперервності виробничого процесу.

Значне підвищення спостерігається за статтею розрахунків з бюджетом: якщо у 2022 році вона становила лише 1 тис. грн, то у 2024 році досягла 1 571 тис. грн. Зростання цього показника у понад 1 500 разів може бути пов'язане з переплатами податків, відшкодуванням податку на додану вартість або іншими тимчасовими взаєморозрахунками з бюджетом.

Важливим елементом фінансової оцінки діяльності підприємства є аналіз зобов'язань і забезпечень, оскільки їхня структура визначає рівень фінансової стійкості, залежність від кредиторів та здатність своєчасно виконувати поточні й довгострокові зобов'язання. Дослідження динаміки зобов'язань дає змогу виявити тенденції у використанні короткострокових і довгострокових джерел фінансування, оцінити рівень кредиторської заборгованості, забезпечень майбутніх витрат та інших боргових зобов'язань. Важливим є також аналіз частки кожного виду зобов'язань у загальній структурі капіталу, що дозволяє визначити ступінь фінансової незалежності та платоспроможності підприємства.

З метою комплексного оцінювання фінансових зобов'язань розглянемо динаміку та структуру зобов'язань і забезпечень підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), що наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Довгострокові зобов'язання	24413	63,2	54685	72,6	64991	73,4	+40578	У 2,7 р.
2. Поточні зобов'язання, в т.ч. за:								
довгостроковими зобов'язаннями	14191	36,8	20652	27,4	23568	26,6	+9377	+66,1
товари, роботи, послуги	9973	70,3	17334	83,9	20319	86,2	+10346	У 2 р.
розрахунками з бюджетом	3296	23,2	3001	14,5	2088	8,9	-1208	-36,7
розрахунками зі страхування	567	4,0	137	0,7	659	2,8	+92	+16,2
розрахунками з оплати праці	77	0,5	9	0,0	153	0,6	+76	+98,7
одержаними авансами	278	2,0	171	0,8	201	0,9	-77	-27,7
Всього:	-	-	-	-	148	0,6	+148	X
	38604	100	75337	100	88559	100	+49955	У 2,3 р.

Аналіз даних табл. 3.4 свідчить про істотне зростання зобов'язань підприємства протягом 2022–2024 рр. Їхній загальний обсяг збільшився на 49 955 тис. грн, або у 2,3 раза, що відображає активне використання позикового капіталу у фінансуванні діяльності підприємства. Така динаміка може бути наслідком реалізації інвестиційних проєктів, модернізації виробництва або потреби в оборотному капіталі для розширення господарських операцій.

У структурі зобов'язань переважну частку становлять довгострокові зобов'язання, частка яких зросла з 63,2 % у 2022 році до 73,4 % у 2024 році. Їхня вартість збільшилася у 2,7 раза - з 24 413 тис. грн до 64 991 тис. грн. Така тенденція свідчить про орієнтацію підприємства на залучення стабільних фінансових ресурсів із тривалим строком користування, що забезпечує можливість фінансування інвестиційних програм і підвищує прогнозованість грошових потоків. Збільшення частки довгострокових зобов'язань позитивно впливає на структуру капіталу, адже зменшує ризики короткострокового дефіциту ліквідності.

Поточні зобов'язання, навпаки, мають меншу питому вагу в загальній структурі - їхня частка знизилася з 36,8 % до 26,6 %. Проте в абсолютному вимірі вони також зросли на 9 377 тис. грн (на 66,1 %), що свідчить про розширення обсягів розрахункових операцій і використання короткострокових кредиторських ресурсів.

У складі поточних зобов'язань найбільшу частку займають борги за довгостроковими зобов'язаннями, які зросли удвічі - з 9 973 тис. грн до 20 319 тис. грн. Їхня частка в структурі поточних зобов'язань підвищилася з 70,3 % до 86,2 %, що може бути пов'язано з поетапним погашенням основної суми довгострокових кредитів та виплатами поточних відсотків. Така динаміка свідчить про збереження фінансової дисципліни та поступове виконання кредитних зобов'язань.

Водночас помітно скоротилися розрахунки за товари, роботи і послуги - на 1 208 тис. грн, або на 36,7 %, що відображає зменшення заборгованості перед постачальниками. Це може бути наслідком своєчасного проведення

розрахунків і посилення договірної дисципліни. Рівень заборгованості за розрахунками з бюджетом зріс на 92 тис. грн (на 16,2 %), що, ймовірно, пов'язано з коливаннями строків податкових платежів або виникненням короткострокових переplat. Аналогічно збільшилися розрахунки зі страхування - майже удвічі, що може бути наслідком розширення соціальних гарантій працівників і підвищення страхових внесків.

Певне зниження простежується за статтею розрахунків з оплати праці, які скоротилися на 27,7 %, що може бути зумовлено оптимізацією фонду оплати праці або своєчасним здійсненням виплат. У 2024 році з'явилася нова стаття - одержані аванси у сумі 148 тис. грн, що свідчить про отримання передоплат від покупців і може бути позитивним сигналом щодо ділової активності підприємства.

Загалом зростання загального обсягу зобов'язань при збереженні високої частки довгострокових джерел фінансування свідчить про збалансовану фінансову політику підприємства. Підприємство активно використовує кредитні ресурси, проте підтримує прийнятну структуру боргового капіталу, що дозволяє забезпечувати фінансову стабільність і уникати короткострокових ризиків неплатоспроможності.

Отже, фінансовий стан підприємства у частині розрахункових взаємовідносин залишається загалом стабільним, хоча потребує подальшої оптимізації структури дебіторської заборгованості. Для підвищення ліквідності доцільно активізувати роботу з погашення довгострокових боргів контрагентів, скорочувати внутрішні розрахунки та забезпечувати збалансованість між дебіторською і кредиторською заборгованістю.

Рівень доходів є ключовим індикатором фінансових результатів діяльності підприємства, що визначає його можливості розвитку, розширення виробництва та формування прибутку. Аналіз структури і динаміки доходів дозволяє оцінити стабільність джерел надходжень, ефективність основної діяльності, а також тенденції зміни обсягів реалізації продукції та послуг.

Вивчення доходів у динаміці дає змогу виявити чинники зростання або

зниження виручки, оцінити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на результати господарювання, а також визначити напрями підвищення рентабельності. Особливу увагу при цьому приділяють структурі доходів за видами діяльності - операційною, фінансовою, інвестиційною - та співвідношенню основних і додаткових джерел формування виручки.

З метою комплексної оцінки фінансових результатів розглянемо структуру та динаміку доходів підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

**Структура і динаміка доходів
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. (+,-) до 2022 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	77525	97,0	46885	93,0	132753	89,2	+55228	+71,2
Дохід від іншої операційної діяльності	2336	2,9	3376	6,7	14272	9,6	+11936	У 6,1 р.
Дохід від фінансової діяльності	47	0,1	134	0,3	1816	1,2	+1769	У 38,6 р.
Інші доходи	-	-	-	-	1919	0,0	+19	X
Усього	79908	100	50395	100	148860	100	+68952	+86,3

Аналіз даних табл. 3.5 свідчить, що у 2022–2024 рр. діяльність підприємства характеризується позитивною динамікою доходів. Загальний обсяг доходів підприємства за цей період зріс на 68 952 тис. грн, або на 86,3 %, що відображає активізацію господарської діяльності, розширення ринку збуту та підвищення ефективності використання ресурсів. Після зниження виручки у 2023 році, вже у 2024 році підприємство продемонструвало суттєве зростання, що свідчить про успішне відновлення обсягів продажу та підвищення

конкурентоспроможності продукції.

Основну частину доходів традиційно становить чистий дохід від основної операційної діяльності, який залишається базовим джерелом формування фінансового результату. У 2024 році його сума склала 132 753 тис. грн, що на 55 228 тис. грн, або 71,2 % більше порівняно з 2022 роком. Водночас питома вага цього виду доходу зменшилася з 97,0 % до 89,2 %, що свідчить про певну диверсифікацію джерел надходжень та активізацію інших напрямів діяльності.

Відчутно зріс дохід від іншої операційної діяльності - з 2 336 тис. грн у 2022 році до 14 272 тис. грн у 2024 році, тобто у 6,1 раза. Його частка у загальній структурі доходів зросла з 2,9 % до 9,6 %, що може бути пов'язано з отриманням додаткових доходів від реалізації побічної продукції, послуг або оренди активів. Така тенденція свідчить про розширення спектра операційної діяльності підприємства та підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази.

Особливо стрімко зросли доходи від фінансової діяльності, які збільшилися з 47 тис. грн у 2022 році до 1 816 тис. грн у 2024 році, тобто у 38,6 раза. Зростання цієї статті свідчить про підвищення активності підприємства у сфері фінансових інвестицій, участі у спільних проєктах або розміщенні тимчасово вільних коштів. Хоча їхня питома вага залишається незначною (1,2 %), така тенденція вказує на розвиток фінансової складової діяльності.

У 2024 році з'явилися також інші доходи у розмірі 1 919 тис. грн, що свідчить про диверсифікацію джерел надходжень і залучення додаткових позаопераційних прибутків, можливо, від реалізації необоротних активів чи отримання компенсацій.

Отже, протягом 2022–2024 рр. підприємство демонструє стійку тенденцію зростання дохідності. Позитивним є не лише збільшення загального обсягу виручки, а й розширення структури доходів, що забезпечує фінансову гнучкість і знижує ризики залежності від основної діяльності. Збільшення доходів від інших операцій і фінансової діяльності свідчить про ефективне використання потенціалу підприємства та формування стабільних джерел

надходжень у перспективі.

Ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства значною мірою залежить від рівня та структури витрат, оскільки саме вони визначають собівартість продукції, прибутковість і конкурентоспроможність. Аналіз витрат дозволяє оцінити раціональність використання ресурсів, виявити резерви їх оптимізації та визначити напрями підвищення ефективності виробництва.

З метою оцінки тенденцій зміни витрат та їхнього впливу на результати діяльності розглянемо динаміку і структуру витрат і відрахувань підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Види витрат і відрахувань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізації	27464	58,7	13211	64,0	72880	72,9	+45416	У 2,7 р.
Адміністративні витрати	3208	6,9	615	3,0	4364	4,4	+1156	+36,0
Витрати на збут	4647	9,9	4570	22,1	5877	5,9	+1230	+26,5
Інші операційні витрати	2459	5,3	55	0,3	2435	2,4	-24	-1,0
Фінансові витрати	6146	13,1	2195	10,6	14405	14,4	+8259	У 2,3 р.
Інші витрати	2858	6,1	-	-	68	0,1	-2790	-97,6
Усього	46782	100	20646	100	100029	100	+53247	У 2,1 р.

Аналіз даних табл. 3.6 свідчить про суттєве зростання загального обсягу витрат і відрахувань підприємства у 2024 році порівняно з 2022 роком. Сума витрат збільшилася на 53 247 тис. грн, або у 2,1 раза, що зумовлено розширенням обсягів виробництва, зростанням собівартості продукції, підвищенням цін на матеріальні ресурси та енергоносії, а також активізацією операційної діяльності підприємства.

У структурі витрат провідне місце посідає собівартість реалізації продукції, частка якої зросла з 58,7 % у 2022 році до 72,9 % у 2024 році. Абсолютна сума цього показника збільшилася на 45 416 тис. грн (у 2,7 раза), що свідчить про нарощення виробничих витрат, насамперед матеріальних і енергетичних, а також збільшення обсягів реалізованої продукції. Хоча зростання собівартості є закономірним у період розширення виробництва, важливою умовою ефективності залишається забезпечення випереджаючих темпів зростання доходів порівняно з витратами.

Адміністративні витрати у 2024 році склали 4 364 тис. грн, що на 1 156 тис. грн (на 36,0 %) більше, ніж у 2022 році. Їхня частка у структурі витрат становить 4,4 %, що є прийнятним рівнем для підприємств такого масштабу. Зростання адміністративних витрат пояснюється підвищенням витрат на управління, оплату праці адміністративного персоналу, а також витрат на інформаційне та матеріальне забезпечення управлінських процесів.

Витрати на збут упродовж аналізованого періоду зросли на 1 230 тис. грн (на 26,5 %), досягнувши 5 877 тис. грн. Їх частка у загальних витратах становить 5,9 %, що свідчить про активізацію збутової діяльності, розширення ринків реалізації та збільшення витрат на логістику, рекламу й просування продукції. Незважаючи на певне зростання, питома вага цієї статті залишається стабільною і не перевищує оптимального рівня.

Фінансові витрати зросли у 2,3 раза - з 6 146 тис. грн у 2022 році до 14 405 тис. грн у 2024 році. Їхня частка у структурі витрат підвищилася з 13,1 % до 14,4 %. Це свідчить про збільшення боргового навантаження підприємства, ймовірно, у зв'язку із залученням кредитів для інвестиційних потреб або фінансування оборотного капіталу. Зростання фінансових витрат потребує оптимізації кредитної політики та пошуку більш вигідних умов запозичень.

Показник інших операційних витрат практично не змінився - у 2024 році він становив 2 435 тис. грн проти 2 459 тис. грн у 2022 році, що свідчить про стабільність у сфері витрат, не пов'язаних безпосередньо з виробничою чи збутовою діяльністю. Натомість інші витрати скоротилися майже повністю - з 2

858 тис. грн до 68 тис. грн, тобто на 97,6 %, що можна оцінити як позитивний результат з точки зору раціонального використання ресурсів.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що у 2022–2024 рр. відбулося значне збільшення витратної бази підприємства, проте їхня структура загалом залишається раціональною. Зростання основних статей витрат узгоджується з розширенням діяльності та збільшенням доходів, що свідчить про контрольоване управління фінансовими потоками. Разом із тим підвищення частки собівартості та фінансових витрат потребує посилення контролю за ефективністю виробництва, собівартістю продукції та доцільністю залучення позикових ресурсів з метою забезпечення стабільного зростання прибутковості підприємства.

Оцінка ліквідності та платоспроможності є одним із ключових етапів аналізу фінансового стану підприємства, оскільки саме ці показники відображають здатність своєчасно виконувати зобов'язання та підтримувати стабільність грошових потоків. З метою оцінки фінансової стабільності та короткострокової платоспроможності розглянемо основні показники ліквідності та платоспроможності підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
		2022	2023	2024	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,187	0,207	0,367	+0,180
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,565	0,459	0,698	+0,133
Загальний коефіцієнт покриття	≥1,5	2,890	1,304	1,542	-1,347

Аналіз даних табл. 3.7 свідчить, що показники ліквідності та платоспроможності підприємства у 2022–2024 рр. зазнали помітних змін, що

відображає динаміку грошових потоків, структури активів і зобов'язань підприємства. Загалом спостерігається тенденція до покращення короткострокової ліквідності та стабілізації фінансової платоспроможності у 2024 році після коливань, зафіксованих у 2023 році.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який характеризує здатність підприємства негайно погашати поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів, зріс із 0,187 у 2022 році до 0,367 у 2024 році, що перевищує нормативне значення ($>0,2$). Це свідчить про достатній рівень високоліквідних активів і поліпшення стану грошових розрахунків. Позитивна динаміка (+0,180) є результатом зростання обсягу грошових коштів на підприємстві та ефективнішого управління короткостроковими активами.

Проміжний коефіцієнт покриття, який враховує грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення та дебіторську заборгованість, підвищився з 0,565 до 0,698. Хоча його значення у 2024 році дещо не досягає нормативного рівня ($>0,7$), динаміка (+0,133) свідчить про поступове відновлення розрахункової дисципліни контрагентів і зменшення частки простроченої дебіторки. Це вказує на тенденцію до зміцнення оборотності коштів у найближчій перспективі.

Загальний коефіцієнт покриття, який відображає здатність підприємства покривати поточні зобов'язання всіма оборотними активами, зменшився з 2,890 у 2022 році до 1,542 у 2024 році. Незважаючи на зниження на 1,347 пункту, показник залишається в межах нормативного значення ($\geq 1,5$), що свідчить про достатню кількість оборотних ресурсів для розрахунків за короткостроковими боргами. Таке зниження може бути зумовлене зростанням поточних зобов'язань, спричиненим розширенням операційної діяльності та використанням кредиторської заборгованості як джерела фінансування.

Отже, у 2022–2024 рр. підприємство продемонструвало позитивну динаміку короткострокової ліквідності та підвищення платоспроможності. Зростання абсолютної ліквідності та стабілізація загального коефіцієнта покриття свідчать про покращення грошових потоків і контроль за поточними

розрахунками. Незначне відхилення критичної ліквідності від нормативу вказує на необхідність оптимізації структури оборотних активів, передусім шляхом скорочення дебіторської заборгованості та підвищення частки грошових коштів. У цілому фінансовий стан підприємства можна оцінити як задовільний і такий, що має тенденцію до зміцнення платоспроможності.

3.2. Аналіз наявності та руху основних засобів

Аналіз наявності, руху та технічного стану основних засобів є одним із найважливіших напрямів оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. Основні засоби становлять матеріальну основу виробничої діяльності, забезпечують стабільність технологічних процесів і безпосередньо впливають на рівень продуктивності праці, собівартість продукції та фінансові результати. Їхній стан, ступінь оновлення та раціональність використання визначають не лише ефективність господарювання, а й конкурентоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі.

Метою аналізу основних засобів є оцінка забезпеченості підприємства виробничими потужностями, визначення ефективності їх використання, виявлення тенденцій оновлення та зносу, а також обґрунтування потреби в інвестиціях для модернізації матеріально-технічної бази. Завданнями аналізу виступають: вивчення складу й структури основних засобів, оцінка інтенсивності їх руху, розрахунок показників технічного стану, рівня відновлення, вибуття й придатності, а також виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності експлуатації.

Результати такого аналізу необхідні керівництву підприємства для прийняття управлінських рішень щодо оновлення, переоцінки, модернізації та оптимізації структури основних фондів; інвесторам - для оцінки капіталомісткості виробництва та його технічного потенціалу; кредиторам - для

визначення майнового забезпечення зобов'язань. Аналітична інформація також використовується у фінансовій звітності та при плануванні інвестиційних проєктів, що робить цей напрям дослідження важливою складовою системи управління активами.

Методика аналізу основних засобів ґрунтується на використанні системи взаємопов'язаних показників - коефіцієнтів оновлення, вибуття, зносу, придатності та фондівіддачі. Алгоритм дослідження передбачає послідовне вивчення динаміки та структури основних засобів, оцінку інтенсивності їх руху, розрахунок коефіцієнтів технічного стану та ефективності використання, а також узагальнення результатів для визначення напрямів поліпшення стану виробничих фондів.

Для оцінки ефективності використання матеріально-технічної бази доцільно насамперед проаналізувати динаміку та структуру необоротних активів, які становлять основу виробничого потенціалу підприємства. Саме ця група активів відображає рівень капіталомісткості виробництва, технічного оснащення та ступінь модернізації основних фондів. Зміна їх обсягу та структури свідчить про напрям інвестиційної політики підприємства, його спроможність до оновлення та розширення діяльності.

Дослідження динаміки необоротних активів дає змогу виявити тенденції у формуванні матеріальної бази, оцінити частку активів виробничого призначення, визначити їхню роль у забезпеченні стабільності виробничих процесів і фінансової стійкості. Водночас аналіз структури дозволяє встановити, які види засобів домінують у складі необоротних активів, наскільки раціонально вони використовуються та чи відповідає їхній стан потребам підприємства.

З метою визначення масштабів і напрямів використання інвестиційних ресурсів розглянемо динаміку та структуру необоротних активів підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), що наведено у табл. 3.8. Аналіз даних табл. 3.8 свідчить, що протягом 2022–2024 рр. у структурі необоротних активів підприємства відбулися позитивні зміни, спрямовані на зміцнення матеріально-

технічної бази підприємства. Загальна вартість необоротних активів за досліджуваний період зросла на 8 657 тис. грн, або на 48,2 %, що свідчить про активну інвестиційну діяльність, спрямовану на оновлення основних фондів і підвищення виробничого потенціалу.

Таблиця 3.8

**Динаміка та структура необоротних активів
за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)**

Вид необоротних активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни 2024 р. до 2022 р. (+;-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	пито- мої ваги, п	у %
1. Незавер- шені капітальні інвестиції	265	1,5	-	-	74	0,3	-191	-1,2	-72,1
2. Основні засоби	17707	98,5	23609	100	26555	99,7	+8848	+1,2	+50,0
3. Довго- строкові біологічні активи	2	0,0	2	0,0	2	0,0	х	х	Х
Всього	17974	100	23611	100	26631	100	+8657	Х	+48,2

Основну частку необоротних активів становлять основні засоби, питома вага яких залишається стабільно високою - понад 98 % у 2022 році та 99,7 % у 2024 році. Їхня вартість збільшилася з 17 707 тис. грн до 26 555 тис. грн, тобто на 50,0 %, що є свідченням оновлення виробничого обладнання, транспорту, будівель і споруд. Підприємство приділяє увагу розвитку своєї виробничої бази, що забезпечує підвищення ефективності основної діяльності та зменшення технічних простоїв.

Водночас обсяг незавершених капітальних інвестицій зменшився на 191 тис. грн (на 72,1 %), а їхня частка в загальній структурі необоротних активів скоротилася з 1,5 % до 0,3 %. Це свідчить про завершення більшості інвестиційних проєктів і введення об'єктів у експлуатацію, що позитивно вплинуло на підвищення частки діючих основних засобів.

Довгострокові біологічні активи залишалися незначними й становили лише 2 тис. грн протягом усього періоду, не маючи істотного впливу на загальну структуру необоротних активів.

Отже, динаміка необоротних активів підприємства свідчить про поступове оновлення виробничого потенціалу, ефективне використання капітальних інвестицій та стабільну структуру активної частини основних засобів. Зростання питомої ваги діючих засобів при скороченні незавершених інвестицій вказує на підвищення рівня ефективності управління основними фондами й орієнтацію підприємства на інноваційно-виробничий розвиток.

Для більш глибокої оцінки стану та ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства доцільно розглянути структуру основних засобів за первісною вартістю. Такий аналіз дає змогу визначити, які елементи виробничих фондів формують основу активної та пасивної частин, а також простежити зміни у співвідношенні між ними. Важливим аспектом є оцінка динаміки зростання основних засобів за окремими видами, що дозволяє виявити напрями інвестицій, ступінь оновлення обладнання та рівень технічного переоснащення.

Дослідження первісної вартості основних засобів є необхідним для визначення тенденцій розвитку підприємства, ефективності використання інвестиційних ресурсів і стану виробничого потенціалу. Зростання вартості активної частини фондів зазвичай свідчить про модернізацію виробництва, підвищення технічного рівня й удосконалення технологічних процесів.

З метою визначення змін у складі та структурі основних засобів розглянемо їхню динаміку за первісною вартістю на підприємстві за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.9. Аналіз даних таблиці свідчить, що протягом 2022–2024 рр. на підприємстві спостерігалось стійке зростання вартості основних засобів, що підтверджує розширення матеріально-технічної бази та активізацію інвестиційної діяльності. Загальна первісна вартість основних засобів збільшилася на 12 682 тис. грн, або на 67,3 %, що є позитивним результатом у контексті оновлення виробничих фондів і підвищення потенціалу основної

діяльності підприємства.

Таблиця 3.9

**Динаміка та структура основних засобів (за первісною вартістю)
підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Вид основних засобів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни 2024 р. до 2022 р. (+;-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	пито мої ваги	у %
Будинки та споруди	2900	15,4	3776	12,8	3812	12,1	+912	-3,3	+31,4
Машини та обладнання	14368	76,3	23512	79,7	25444	80,7	+11076	+4,4	+77,1
Транспортні засоби	1035	5,5	1298	4,4	1425	4,5	+390	-1,0	+37,7
Інструменти, прилади, інвентар	150	0,8	177	0,6	187	0,6	+37	-0,2	+24,7
Інші основні засоби	169	0,9	383	1,3	277	0,9	+108	X	+63,9
Малоцінні необоротні матеріальні активи	207	1,1	354	1,2	368	1,2	+161	+0,1	+77,8
Всього	18831	100	29501	100	31513	100	+12682	x	+67,3

Найбільшу частку в загальній структурі основних засобів традиційно займають машини та обладнання, питома вага яких зросла з 76,3 % у 2022 році до 80,7 % у 2024 році. Їхня вартість збільшилася на 11 076 тис. грн, або на 77,1 %, що свідчить про технічне переоснащення виробництва, модернізацію обладнання й оновлення технологічних ліній. Така динаміка характеризує підприємство як орієнтоване на підвищення продуктивності праці та ефективності використання ресурсів.

Частка будівель і споруд у структурі основних засобів, навпаки, зменшилася з 15,4 % до 12,1 %, хоча їхня вартість зросла на 912 тис. грн (на 31,4 %). Це свідчить про поступове скорочення частки пасивної частини основних фондів і переорієнтацію капіталовкладень у виробниче обладнання. Подібна тенденція є позитивною, адже засвідчує раціональну структуру

активів, орієнтовану на збільшення активної частини, що безпосередньо бере участь у створенні продукції.

Вартість транспортних засобів збільшилася на 390 тис. грн (на 37,7 %), при цьому їх частка залишилася відносно стабільною - близько 4,5 %. Це вказує на поступове оновлення автопарку та підтримання належного рівня логістичного забезпечення підприємства. Інструменти, прилади та інвентар зросли на 37 тис. грн (на 24,7 %), що відповідає помірним темпам технічного удосконалення допоміжних засобів.

Невелике, але позитивне збільшення відбулося за статтею малоцінних необоротних матеріальних активів - на 161 тис. грн (на 77,8 %), що може свідчити про оновлення офісного та виробничого оснащення, дрібного інвентарю, комп'ютерної техніки тощо. Показник інших основних засобів зріс на 108 тис. грн (на 63,9 %), зберігаючи незначну частку в загальній структурі (до 1 %).

Отже, упродовж аналізованого періоду підприємство здійснило інтенсивне оновлення активної частини основних фондів, що є свідченням ефективної інвестиційної політики. Переважання машин і обладнання у структурі основних засобів підтверджує виробничу спрямованість діяльності підприємства, а зменшення питомої ваги пасивних елементів вказує на підвищення технічного рівня виробництва, його мобільності та конкурентоспроможності.

Оцінювання функціонального стану основних засобів є важливою складовою комплексного аналізу їх використання, адже дозволяє визначити ступінь їх придатності, рівень зносу, оновлення та вибуття. Ці показники відображають технічний стан виробничих фондів, ефективність інвестиційної політики підприємства, а також темпи відтворення його матеріально-технічної бази.

Зміни у функціональному стані основних засобів безпосередньо впливають на обсяги виробництва, собівартість продукції та рівень прибутковості. Високий ступінь зносу свідчить про старіння технічного парку,

тоді як збільшення коефіцієнта оновлення вказує на модернізацію виробництва і підвищення ефективності його роботи.

З метою оцінки технічного потенціалу підприємства, визначення темпів оновлення та рівня придатності основних засобів розглянемо відповідні показники функціонального стану підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Показники функціонального стану основних засобів підприємства
за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміни 2024 р. (+;-) до 2022 р.
Первісна вартість основних засобів, тис. грн	18831	29501	31452	+12621
Знос основних засобів, тис. грн	1124	5892	4324	+3200
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,060	0,200	0,137	+0,077
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,940	0,800	0,863	-0,077

Аналіз даних табл. 3.10 свідчить, що протягом 2022–2024 рр. у підприємства відбулися суттєві зміни у функціональному стані основних засобів, що пов'язані з активізацією інвестиційної діяльності та частковим оновленням матеріально-технічної бази. Первісна вартість основних засобів зросла на 12 621 тис. грн (на 67,0 %), що є свідченням розширення виробничого потенціалу та введення нових об'єктів у експлуатацію. Це позитивно характеризує підприємство з точки зору відтворення капітальних активів і підвищення їх технологічного рівня.

Разом із тим обсяг зносу основних засобів збільшився з 1 124 тис. грн у 2022 році до 4 324 тис. грн у 2024 році, тобто на 3 200 тис. грн. Зростання показника зносу є природним наслідком експлуатації основних фондів і частково зумовлене введенням у дію нового обладнання, яке поступово амортизується. Водночас темпи збільшення первісної вартості перевищують темпи приросту зносу, що свідчить про переважання процесів оновлення над старінням основних засобів.

Коефіцієнт зносу підвищився з 0,060 до 0,137 (на 0,077 пункту), що

означає, що на кінець 2024 року зношеними є лише 13,7 % вартості основних засобів. Такий рівень можна вважати прийнятним і свідченням задовільного технічного стану обладнання та будівель. У свою чергу коефіцієнт придатності знизився з 0,940 до 0,863 (на 0,077 пункту), тобто понад 86 % основних засобів залишаються придатними до використання, що підтверджує ефективну експлуатацію і належний рівень технічного обслуговування.

Загалом результати аналізу свідчать, що підприємство підтримує стабільний рівень технічної придатності основних фондів, забезпечуючи поступове оновлення виробничих потужностей. Підприємство дотримується раціональної політики використання й відновлення основних засобів, що створює сприятливі умови для підвищення продуктивності праці, зниження витрат і зміцнення конкурентних позицій на ринку.

3.3. Аналіз використання основних засобів та шляхи покращення функціонального стану основних засобів

Ефективність господарської діяльності підприємства значною мірою залежить від рівня використання основних засобів, адже саме вони становлять матеріальну основу виробництва та забезпечують безперервність технологічного процесу. Раціональне використання основних фондів сприяє зниженню собівартості продукції, підвищенню продуктивності праці, зростанню обсягів випуску та покращенню фінансових результатів. Натомість неефективна експлуатація призводить до простоїв, надлишкового зносу обладнання, збільшення витрат на ремонт і, як наслідок, зниження прибутковості підприємства.

Аналіз використання основних засобів має на меті оцінити рівень їх віддачі, інтенсивність залучення у виробничий процес, визначити фактори, що впливають на ефективність експлуатації, та виявити резерви підвищення результативності. До основних завдань аналізу належать: розрахунок

показників фондівіддачі, фондомісткості, фондоозброєності праці; оцінка використання виробничих потужностей; встановлення зв'язку між технічним станом засобів і фінансовими результатами діяльності. Отримані дані дозволяють обґрунтувати напрями інвестицій у модернізацію обладнання та підвищення ефективності виробничих процесів.

Результати аналізу використання основних засобів є важливими не лише для керівництва підприємства, а й для зовнішніх користувачів - інвесторів, кредиторів, аудиторів, оскільки вони характеризують рівень капіталовіддачі та здатність підприємства забезпечувати стабільний дохід при наявних ресурсах. На основі цих показників формується стратегія управління виробничими потужностями, визначаються пріоритетні напрями технічного оновлення й планується обсяг капітальних інвестицій.

Покращення функціонального стану основних засобів передбачає комплекс заходів, спрямованих на оновлення технічного парку, модернізацію технологічного обладнання, підвищення коефіцієнтів використання потужностей, а також удосконалення системи обліку й контролю за їх експлуатацією. У сучасних умовах особливого значення набувають впровадження цифрових технологій моніторингу технічного стану, систем планово-попереджувальних ремонтів та ефективна амортизаційна політика, що забезпечують не лише відтворення, а й довгострокову стабільність функціонування виробничих ресурсів.

Рациональне використання основних засобів є визначальним чинником підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції та зміцнення фінансової стійкості підприємства. Для оцінки рівня ефективності експлуатації основних фондів застосовується система показників, що відображають інтенсивність їх використання у виробничому процесі, віддачу капітальних вкладень і ступінь забезпеченості трудових ресурсів технічними засобами.

До ключових аналітичних показників належать фондівіддача, фондомісткість, фондоозброєність праці, а також прибутковість основних

засобів, які комплексно характеризують взаємозв'язок між обсягами виробленої продукції, прибутком і вартістю матеріально-технічних ресурсів. Динаміка цих показників дозволяє виявити, наскільки ефективно підприємство використовує свій виробничий потенціал, а також визначити напрямки подальшого вдосконалення структури та технічного складу основних фондів.

З метою оцінки ефективності використання основних засобів розглянемо динаміку відповідних показників діяльності підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.11.

Таблиця 3.11

**Показники ефективності використання основних засобів
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Показники	Роки			Відхилення 2024 р. до 2022 р. (+;-)	
	2022	2023	2024	абсолютне	відносне, %
Вихідна інформація					
Вартість основних засобів на кінець року, тис. грн	17707	23609	26555	+8848	+50,0
Загальний прибуток (збиток) від звичайної діяльності, тис. грн	33126	29749	48831	+15705	+47,4
Вартість реалізованої продукції, тис. грн	77525	46885	132753	+55228	+71,2
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	33126	29749	48831	+15705	+47,4
Середньорічна чисельність працюючих, осіб	27,5	31,5	31,5	+4	+14,5
Розрахункові показники					
Фондовіддача, грн	4,4	2	5,0	+0,6	+13,6
Фондомісткість, грн	0,23	0,5	0,2	-0,03	-13,0
Фондоозброєність, тис. грн/осіб	643,9	749,5	843,0	+199,1	+30,9
Рентабельність основних засобів, %	187,1	126	183,9	-3,2	-1,7
Прибутковість основних засобів, %	187,1	126	183,9	-3,2	-1,7

Аналіз даних табл. 3.11 свідчить, що у 2022–2024 рр. підприємство демонструє загалом позитивну динаміку ефективності використання основних засобів, що відображає зростання виробничого потенціалу й результативності господарської діяльності.

Вартість основних засобів за цей період зросла на 8 848 тис. грн (на 50,0 %), що є наслідком оновлення технічного парку та розширення матеріально-

технічної бази. Паралельно суттєво підвищився обсяг реалізованої продукції - на 55 228 тис. грн (на 71,2 %), що свідчить про збільшення виробничих можливостей та ефективне використання активної частини основних фондів. Чистий прибуток зріс на 15 705 тис. грн (на 47,4 %), що підтверджує позитивний фінансовий результат інвестицій у виробничу сферу.

Фондовіддача, яка показує, скільки гривень реалізованої продукції припадає на 1 грн вартості основних засобів, зросла з 4,4 грн у 2022 р. до 5,0 грн у 2024 р. (+13,6 %). Це свідчить про покращення ефективності використання виробничого потенціалу та підвищення інтенсивності експлуатації техніки й обладнання. Відповідно фондомісткість знизилася з 0,23 до 0,2 грн (-13,0 %), що є позитивною тенденцією, адже свідчить про зменшення витрат основних засобів на одиницю продукції.

Фондоозброєність праці, тобто вартість основних засобів у розрахунку на одного працівника, зросла з 643,9 тис. грн до 843,0 тис. грн (+30,9 %). Це означає, що підприємство активно модернізує свої виробничі ресурси та створює кращі умови для підвищення продуктивності праці.

Щодо показників прибутковості, рентабельність основних засобів у 2024 р. становила 183,9 %, що лише незначно нижче рівня 2022 р. (187,1 %). Незважаючи на певне зниження (-1,7 %), цей рівень залишається високим, що свідчить про ефективну капіталізацію ресурсів і достатню віддачу інвестицій у матеріально-технічну базу.

Отже, у 2022–2024 рр. підприємство забезпечило зростання ефективності використання основних засобів за більшістю ключових показників. Збільшення фондовіддачі, зниження фондомісткості та підвищення фондоозброєності підтверджують результативність інвестиційної політики. Утримання високої рентабельності засвідчує, що наявні виробничі потужності використовуються раціонально, а підприємство має належний технічний потенціал для подальшого розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Для більш глибокої оцінки ефективності використання основних засобів доцільно застосувати факторний аналіз загальної рентабельності (збитковості)

основних засобів і запасів. Такий підхід дозволяє визначити, наскільки зміни у фінансових результатах підприємства зумовлені впливом окремих чинників – рівнем прибутковості реалізації, структурою матеріальних ресурсів і обсягом вкладеного капіталу у виробничі фонди.

Загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів (РОЗЗ) визначається за формулою (3.1):

$$РОЗЗ = \frac{ФР}{ОЗ + З} \times 100 = \frac{ФР : ЧД}{ОЗ : ЧД + З : ЧД} \times 100 = \frac{РР}{КФ + КЗ}, \quad (3.1)$$

де:

РОЗЗ - загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів, %;

РР - рентабельність (збитковість) реалізації, %, тобто відношення фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку) до чистого доходу від реалізації продукції;

КФ - коефіцієнт фондомісткості продукції, який відображає співвідношення середньорічної вартості основних засобів до чистого доходу від реалізації;

КЗ - коефіцієнт завантаженості запасів, що характеризує частку середньорічної вартості запасів у чистому доході від реалізації.

Таким чином, рівень загальної рентабельності основних засобів і запасів формується під впливом трьох ключових факторів: рентабельності реалізації, фондомісткості продукції та завантаженості запасів. Їх взаємодія визначає не лише кінцевий фінансовий результат, але й ефективність управління матеріально-технічними ресурсами підприємства.

Для оцінки впливу зазначених факторів на зміну результативного показника застосовується метод ланцюгових підстановок, який дозволяє послідовно визначити частку впливу кожного чинника.

Вихідні дані для проведення такого аналізу щодо діяльності підприємства наведено у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

**Вихідна інформація для факторного аналізу загальної рентабельності
(збитковості) основних засобів і запасів підприємства**

Показники	Умовні позна- чення	2022 р.	2024 р.	Відхилення (+,-)	
				абсо- лютне	віднос- не, %
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток), тис. грн.	ФР	33126	48831	+15705	+47,4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	ЧД	77525	132753	+55228	+71,2
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	ОЗ	16662,5	24812	+8149,5	+48,9
Середньорічна вартість запасів, тис. грн.	З	32506	45268,5	+12762,5	+39,3
Загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів, %,	РОЗЗ	67,4	69,7	+2,3	х
Рентабельність (збитковість) реалізації, %,	РР	42,7	36,8	-5,9	х
Коефіцієнт фондомісткості продукції	КФ	0,215	0,187	-0,028	х
Коефіцієнт завантаженості запасів	КЗ	0,419	0,341	-0,078	х

За даними табл. 3.12 проводиться розрахунок умовних показників загальної рентабельності виробничих фондів підприємства, %:

$$PO33_{ум1} = \frac{PP_1}{K\Phi_0} + K3_0 \quad (3.2)$$

$$PO33_{ум1} = 36,8/0,215 + 0,419 = 171,6$$

$$PO33_{ум2} = \frac{PP_1}{K\Phi_1} + K3_0 \quad (3.3)$$

$$PO33_{ум2} = 36,8/0,187 + 0,419 = 197,2$$

Загальна зміна (+, -) загальної рентабельності основних засобів і запасів підприємства, пунктів:

$$\Delta PO33 = PO33_1 - PO33_0. \quad (3.4)$$

$$\Delta PBF = 69,7 - 67,4 = +2,3.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) рентабельності реалізації:

$$\Delta PO33_{PP} = PO33_{ум1} - PO33_0. \quad (3.5)$$

$$\Delta PO33_{PP} = 171,6 - 67,4 = 104,2,$$

2) коефіцієнта фондомісткості продукції:

$$\Delta PO33_{KF} = PO33_{YM2} - PO33_{YM1}. \quad (3.6)$$

$$\Delta PO33_{KF} = 197,2 - 171,6 = 25,6.$$

3) коефіцієнта завантаженості запасів:

$$\Delta PO33_{K3} = PO33_1 - PO33_{YM2}. \quad (3.7)$$

$$\Delta PO33_{K3} = 69,7 - 197,2 = -127,5.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta PO33 = \Delta PO33_{PP} + \Delta PO33_{KF} + \Delta PO33_{K3}. \quad (3.8)$$

$$\Delta PBF = 104,2 + 25,6 - 127,5 = 2,3.$$

Загальна рентабельність основних засобів і запасів підприємства збільшилась з 67,4% у 2022 р. до 69,7% у 2024р., тобто на 2,3 пункти.

Аналіз результатів, наведених у таблиці 3.13, показує, що протягом 2022–2024 рр. спостерігалось підвищення загальної рентабельності основних засобів і запасів з 67,4 % до 69,7 %, тобто на 2,3 процентних пункти. Це свідчить про зростання ефективності використання виробничих фондів та підвищення прибутковості вкладеного капіталу в матеріальні ресурси підприємства.

Проведений факторний аналіз за методом ланцюгових підстановок дозволяє визначити, які саме чинники зумовили зміну результативного показника. Розрахунки свідчать, що найбільш вагомий вплив на зростання загальної рентабельності справила рентабельність реалізації, під впливом якої показник збільшився на 104,2 пункти. Це свідчить, що саме ефективність реалізаційної діяльності, управління ціноутворенням і рівень маржі стали основними джерелами формування прибутку.

Додатково позитивний ефект забезпечив коефіцієнт фондомісткості продукції, вплив якого становив +25,6 пунктів, що вказує на раціональніше використання основних засобів і підвищення їх віддачі. Іншими словами, на кожну гривню, вкладену в основні фонди, підприємство отримувало більший обсяг доходу.

Водночас коефіцієнт завантаженості запасів справив негативний вплив у

розмірі –127,5 пунктів, що свідчить про надмірне накопичення запасів або недостатньо ефективне управління оборотними матеріальними ресурсами. Це дещо знизило загальний рівень рентабельності, оскільки значна частина капіталу була іммобілізована у товарно-матеріальних запасах.

У підсумку можна зробити висновок, що підвищення загальної рентабельності основних засобів і запасів відбулося насамперед завдяки зростанню ефективності реалізації та покращенню використання виробничих фондів. Разом з тим, для подальшого зміцнення прибутковості підприємству доцільно оптимізувати рівень запасів, удосконалити політику управління матеріальними ресурсами та підвищити оборотність активів. Це сприятиме більш повному використанню потенціалу основних засобів і забезпечить сталу динаміку фінансових результатів у наступні періоди.

З метою забезпечення стабільної ефективності експлуатації виробничих фондів запропоновано методичний підхід до управління ризиками зниження ефективності використання основних засобів, який передбачає перегляд строків їх корисного використання на основі оцінки реального технічного стану, рівня фізичного зносу та економічної доцільності подальшої експлуатації.

Карта ризиків функціонального старіння основних засобів – табл. 3.13, є ключовим інструментом у системі стратегічного управління виробничими фондами, оскільки дозволяє не лише ідентифікувати об'єкти з підвищеним рівнем ризику, а й визначати пріоритетність оновлення технічних засобів з урахуванням їхнього віку, технічного стану та частоти ремонтів. Такий підхід сприяє формуванню раціональної інвестиційної політики, спрямованої на збалансоване оновлення матеріально-технічної бази та мінімізацію витрат, пов'язаних із простоем або аварійністю обладнання.

Використання карти ризиків дозволяє здійснювати планування капітальних інвестицій на основі реального технічного стану фондів, а також прогнозувати потребу у фінансових ресурсах для модернізації чи заміни застарілих об'єктів.

Таблиця 3.13

Карта ризиків функціонального старіння основних засобів

Рівень ризику	Віковий критерій	Технічний стан	Частота ремонтів	Управлінське рішення
Низький	до 5 років	нове або модернізоване обладнання	планові, нечасті	продовження експлуатації, моніторинг у межах звичайного обліку
Середній	5–10 років	задовільний стан, окремі зношені вузли	періодичні ремонти	часткова модернізація або переоцінка, контроль ефективності використання
Високий	понад 10 років	зношене, морально застаріле обладнання	часті або аварійні ремонти	прийняття рішення про заміну, списання або передачу на реконструкцію

Для практичного застосування цього інструменту розроблено алгоритм прийняття управлінських рішень щодо модернізації або заміни основних засобів, який поєднує технічну діагностику, економічний аналіз та внутрішній контроль.

1. Оцінка технічного стану - здійснюється за допомогою системи показників, що враховують ступінь фізичного зносу, кількість ремонтів, коефіцієнти придатності та морального старіння. На цьому етапі формується база даних про реальний стан кожного об'єкта основних засобів.

2. Визначення рівня ризику - об'єкти класифікуються відповідно до карти ризиків за рівнями: низький, середній або високий. Це дозволяє встановити пріоритетність дій та терміновість реагування.

3. Аналіз економічної доцільності - здійснюється порівняння вартості ремонтно-відновлювальних робіт або модернізації з потенційною вигодою від подальшої експлуатації. Ураховується строк окупності, ефект від модернізації та можливість підвищення продуктивності.

4. Прийняття управлінського рішення - ухвалюється вибір однієї з альтернатив: продовження експлуатації, часткова модернізація, реконструкція або повна заміна об'єкта. Рішення базується на співвідношенні технічної доцільності та економічної ефективності.

5. Впровадження у систему внутрішнього контролю - показники

ризиків та результати оцінки технічного стану інтегруються у внутрішню систему аудиту, фінансового моніторингу й планування капітальних інвестицій. Це забезпечує прозорість і контрольованість процесу прийняття рішень.

6. Моніторинг результатів - передбачає регулярне оновлення даних щодо технічного стану основних засобів, коригування строків їх корисного використання та своєчасне реагування на зміни ризиків функціонального старіння.

Таким чином, поєднання карти ризиків та алгоритму управління дозволяє створити замкнену систему моніторингу й удосконалення використання основних засобів, де рішення щодо модернізації чи заміни приймаються не інтуїтивно, а на основі аналітичних показників. Запропонований підхід підвищує якість управління активами, сприяє ефективнішому використанню інвестиційних ресурсів і зміцнює фінансову стійкість підприємства в довгостроковій перспективі.

Запропонований інструмент створює комплексну систему діагностики й управління ризиками функціонального старіння основних засобів, що підсилює їх роль у стратегічному управлінні підприємством. Його впровадження дозволяє підвищити фінансову стійкість, зменшити технічні ризики, забезпечити планомірне оновлення матеріально-технічної бази та підвищити інвестиційну привабливість підприємства.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дають змогу сформулювати узагальнений висновок щодо ролі, обліку та ефективності використання основних засобів підприємства.

Основні засоби є базовим елементом виробничого потенціалу підприємства, який забезпечує безперервність господарських процесів і формує основу для отримання економічних вигід у майбутньому. Їх значення виходить за межі матеріальної форми, адже вони виконують стратегічну функцію, визначаючи рівень фінансової стійкості, інноваційного розвитку та здатності підприємства до реалізації цілей сталого розвитку. Запропонована класифікація дозволяє розглядати основні засоби як багатовимірний управлінський ресурс, що поєднує виробничу, екологічну та соціальну складові, а оцінка їх вартості створює інформаційну основу для прийняття рішень щодо модернізації, оптимізації структури капіталу та оновлення технічної бази.

Підприємство має раціонально побудовану організаційну структуру, яка охоплює виробничі (рослинництво, машинно-тракторний парк, логістику), інфраструктурні (енергогосподарство, склади, зерносховище) та адміністративно-фінансові підрозділи. Закріплення основних засобів за центрами відповідальності забезпечує персональний контроль за їх технічним станом, ефективністю використання та збереженням. Управлінські рішення щодо оновлення, ремонту чи списання ухвалюються комісійно - за участю інженерної служби, бухгалтерії та керівництва підприємства - на підставі технічних оглядів, дефектних актів і бюджетних лімітів, що підвищує прозорість і обґрунтованість процесу управління активами.

Бухгалтерський облік основних засобів ведеться відповідно до вимог П(С)БО 7 «Основні засоби» із використанням рахунку 10 та субрахунків 103–109. Первісна вартість формується через рахунок 152 «Придбання (створення) основних засобів», а рух майна документується типовими формами ОЗ-1 – ОЗ-4, ОЗ-6, інвентаризаційними описами, актами списання й внутрішньою

«Карткою контролю функціонального стану». Документообіг побудований за принципом безперервної прослідковуваності - «господарська подія → первинний документ → облікове проведення → звітність», що забезпечує повну прозорість управлінського контролю.

Амортизація нараховується з місяця, наступного за введенням в експлуатацію, і призупиняється на період модернізації чи консервації. Використовуються різні методи залежно від груп активів: прямолінійний - для будівель і споруд, виробничий - для машинно-тракторного парку, метод зменшення залишкової вартості - для обладнання з інтенсивним початковим зносом. Перегляд строків і методів амортизації проводиться на основі технічної експертизи та аналізу економічної доцільності подальшого використання. Аналітичний облік ведеться пооб'єктно із зазначенням інвентарного номера, місця експлуатації, матеріально відповідальної особи та строку служби, що забезпечує детальну деталізацію даних у звітності.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зазначити, що система обліку, аналізу та управління основними засобами підприємства є комплексною та узгодженою з вимогами чинних стандартів і податкового законодавства. У Балансі основні засоби відображаються за первісною (або переоціненою) вартістю та накопиченим зносом, а їх залишкова вартість - у складі необоротних активів, що забезпечує достовірне відображення реального стану матеріально-технічної бази. У Примітках до фінансової звітності (форма №5) розкривається інформація про рух основних засобів, нарахування амортизації, проведення переоцінки чи знецінення, здійснення капітальних інвестицій і використання амортизаційних відрахувань. Таке розкриття сприяє зіставності показників за періодами, підвищує аналітичну цінність звітності та створює основу для прийняття обґрунтованих управлінських і інвестиційних рішень.

Податкова амортизація розраховується відповідно до норм Податкового кодексу України з урахуванням мінімальних строків корисного використання та без урахування переоцінок чи знецінень. Не підлягають амортизації невикробничі основні засоби та земельні ділянки. У випадку простою

виробничих об'єктів амортизаційні відрахування зберігаються, якщо в бухгалтерському обліку вони не зупинені, а актив зберігає виробниче призначення.

Фінансово-економічний стан підприємства у 2022–2024 рр. характеризується позитивною динамікою розвитку, зростанням активів і дохідності, оновленням матеріально-технічної бази та збереженням стабільного рівня ліквідності. Підприємство демонструє нарощення власного капіталу, збільшення прибутковості та ефективне управління ресурсами. Підвищення частки довгострокових зобов'язань у структурі пасивів свідчить про активізацію інвестиційної діяльності та стратегічну орієнтацію на розвиток. У цілому підприємство характеризується достатньою фінансовою стійкістю, здатністю своєчасно виконувати зобов'язання та утримувати конкурентоспроможну позицію на ринку.

Результати аналізу показують, що у 2022–2024 рр. підприємство забезпечило стабільне зростання вартості основних засобів, активне оновлення виробничих потужностей і раціональне використання інвестиційних ресурсів, спрямованих насамперед на придбання машин і обладнання, які формують активну частину виробничих фондів. Збереження високого рівня придатності основних засобів підтверджує належний технічний стан і ефективність експлуатації, що свідчить про достатність технічного потенціалу для забезпечення безперервності виробництва та подальшого розширення діяльності.

Водночас результати факторного аналізу доводять, що підвищення загальної рентабельності основних засобів і запасів зумовлене насамперед зростанням рентабельності реалізації та поліпшенням використання виробничих фондів. Це вказує на зростання ефективності операційної діяльності та покращення управління активами.

Для удосконалення системи обліку основних засобів у сільськогосподарському підприємстві та підвищення ефективності їх використання запропоновано впровадити внутрішній регламентний документ

«Картка контролю функціонального стану основних засобів», який забезпечує систематичний моніторинг технічного, економічного та функціонального стану кожного об'єкта. Такий інструмент дозволяє своєчасно виявляти ризики зниження ефективності використання активів, формувати обґрунтовані управлінські рішення щодо модернізації, ремонту чи заміни основних засобів і підвищувати прозорість внутрішнього контролю.

Додатково розроблено методичний підхід до управління ризиками функціонального старіння основних засобів, який передбачає періодичний перегляд строків їх корисного використання з урахуванням фактичного технічного стану, рівня фізичного зносу та економічної доцільності подальшої експлуатації. Запропоновані інструменти сприяють створенню інтегрованої системи, у якій контроль, облік і стратегічне управління необоротними активами взаємопов'язані та спрямовані на забезпечення фінансової стійкості, інвестиційної привабливості й довгострокової конкурентоспроможності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амортизація: бухгалтерський та податковий аспекти її нарахування. *7eminar.ua*. URL: <https://7eminar.ua/news/3992-amortizaciya-buxgalterskii-ta-podatkovii-aspekti-yiyi-naraxuvannya#podatok-na-prybutok> (дата звернення: 09.10.2025).
2. Бойко Р. В., Воронко Р. М., Редченко К. І. Облікове забезпечення системи управління основними засобами підприємства: організаційний аспект. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 70. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-02>
3. Бойко Р. В., Чік М. Ю. Оподаткування операцій з ліквідації основних засобів суб'єктами бізнесу *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченій 55-річчю кафедри обліку і оподаткування та 85-річчю від дня народження д. е. н., проф. Б. М. Литвина (26-27 вересня 2024 р., м. Тернопіль). Том 1. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 47-49*
4. Бондар М., Кулик А. Облік об'єктів основних засобів підприємств та аналіз їхньої вартості в умовах збройної агресії. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32. № 4. С. 165–177. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.165>. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/802bded6-b73d-4133-9759-955099c6684f/content> (дата звернення: 09.10.2025).
5. Буркова Л. А., Зволь В. О. Проблемні аспекти обліку основних засобів та напрями їх вирішення. *Вчені записки КНЕУ*. 2022. № 26 (1). С. 133–140. URL: https://drive.google.com/file/d/1LC-fnjRs6rE_h2boPO6kw5f3LyJjXt_a/view (дата звернення: 09.10.2025).
6. Вагонова О. Г., Госалов Ю. С. Інноваційні аспекти класифікації основних засобів у динамічних секторах економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 1. С. 29–36. DOI: [10.32702/2306-6814.2025.1.29](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.1.29).
7. Васільєва Л. М., Бугай Т. О. Узагальнення наукових підходів до сутності поняття «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку. *Бізнес*

Інформ. 2023. № 9. С. 186–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2023_9_27 (дата звернення: 09.10.2025).

8. Вибуття основних засобів: документування, облік. *AVstudy*. URL: <https://avstudy.com.ua/vibuttya-osnovnih-zasobiv-dokumentuvannya-oblik/> (дата звернення: 09.10.2025).

9. Гнатюк А. А. Новий погляд на класифікацію необоротних матеріальних активів в умовах кризи. *Modern Economics*. 2021. № 25. С. 46–51. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-07](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-07).

10. Гончаренко А., Мельник Т. Визнання та оцінка основних засобів підприємства за національними та міжнародними стандартами. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-11>.

11. Даценко Г., Майстер Л., & Гладій І. (2024). Напрямки організації обліку основних засобів як складових необоротних активів підприємства. *SWorldJournal*, 2(25 - 02), 86 - 90. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2024-25-00-009>

12. Загайчук К. І., Топоркова О. А. Операції з основними засобами в період воєнного стану. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: Збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Дніпро: ІПБТ УДУНТ, 2023. С. 123 - 125.

13. Задорожний З.-М., Муравський В., Костецький Я. Удосконалення обліку необоротних активів у системі ефективного управління ними. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. Т. 5 (46). С. 149–160. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3791>.

14. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf (дата звернення: 09.10.2025).

15. Зінченко О., Бівалькевич Є. Особливості обліку основних засобів за сучасних умов господарювання. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та*

аудиту в контексті євроінтеграції : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ОНЕУ, 2023. С. 57 - 58.

16. Касич А. О., Леуська С. М. Порівняльний аналіз визначення основних засобів за міжнародними та національними стандартами. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 18. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/127.pdf (дата звернення: 09.10.2025).

17. Качаненко Є., Царицан Н. Необоротні активи у системі стратегічного управління підприємством / наук. кер. О. Лега. У: *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів факультету обліку та фінансів*. Полтава: ПДАУ, 2025. Вип. 18. С. 32–34.

18. Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів для цілей податкового обліку. *Державна податкова служба України*. URL: <https://od.tax.gov.ua/media-ark/local-news/796693.html> (дата звернення: 09.10.2025).

19. Ковальова А. Порівняльна характеристика обліку амортизації основних засобів за НП(С)БО 7 та МСБО 16 *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції* : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ОНЕУ, 2023. С. 78 - 79.

20. Ковлева С.О., Талах Т.А. Тлумачення поняття “основні засоби” *Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали XIX Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених / [відповід. за вип. : проф. Герасименко Т. О.]. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2024. С. 46 - 48.

21. Когут І., Кобзаренко Л., Калмиков О. Класифікація та групування необоротних активів *Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу*: II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів, аспірантів та молодих вчених пам'яті видатного українського вченого-економіста Сергія Ілліча Юрія (м. Кам'янець-

Подільський, 01 лютого 2023 р.). Кам'янець-Подільський : НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут». 2023. С. 495 - 497

22. Колісник О. П., Приходько К. К. Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. Вип. 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-03>.

23. Копчикова І. В., Кудирко О. М. Особливості обліку основних засобів в умовах воєнного стану в Україні: нормативно-правові аспекти та управлінські рішення. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14899223>.

24. Короленко В. О., Гевлич Л. Л. Особливості обліку основних засобів за національними та міжнародними стандартами. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. Т. 2, № 10. С. 183–187.

25. Крисоватий А. І., Панасюк В. М., Мельничук І. В. Бухгалтерський облік та оподаткування: підручник; за заг. ред. А. І. Крисоватого та В. М. Панасюк. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 637 с.

26. Кругла М. (2024). Облікова політика щодо визнання та класифікації основних засобів за Національними і Міжнародними стандартами. *SWorldJournal*, 2(25-02), 155 - 159. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2024-25-00-060>.

27. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Черноусов О. І., Шеїн Є. С. Собівартість, ціна і стійкість бізнесу: новий підхід до оцінки ризиків з урахуванням ESG-факторів. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. Т. 2. № 2. С. 95–104. DOI: [https://doi.org/10.60022/2\(2\)-10S](https://doi.org/10.60022/2(2)-10S)

28. Лега О. В., Сіренко І. О. Аудит договірної політики підприємства: інструмент управління ризиками та забезпечення комплаєнсу. *Економічний простір*. 2025. № 201. С. 343–349. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.201.343-349>

29. Лега О., Канцедаль Н., Пешков А. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2025. № 34. С. 37-44. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.5>.

30. Лист про засвідчення форс-мажорних обставин № 2024.02.0-7.1 від 28.02.2022 р. Торгово-промислова палата України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mus36779?an=2> (дата звернення: 09.10.2025).

31. Лоханова Н. О., Сиротенко Н. А. Дискусійні питання обліку й розкриття у звітності необоротних активів в умовах воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 5–6 (318–319). С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-5-6-318-319-7-15>.

32. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів : Наказ Міністерство Фінансів України № 561 від 30 вересня 2003 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201>-(дата звернення: 09.10.2025).

33. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення: 09.10.2025).

34. Міла О. Оцінка активів та зобов'язань у системі бухгалтерського обліку *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики*: збірник тез за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 28 квітня 2023 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. С. 394-397

35. Морозовська Г. Бухгалтерський облік основних засобів: від придбання до вибуття. AVstudy. URL: <https://avstudy.com.ua/buhgalterskij-oblik-osnovnih-zasobiv-vid-pridbannya-do-vibuttya/> (дата звернення: 09.10.2025).

36. Москалюк Г. О., Цуканова В. О. Основні засоби крізь призму обліку за П(С)БО та МСФЗ: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 9–10 (286–287). С. 86–91.

37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість» : Наказ Міністерства фінансів України № 779 від 02 липня 2007 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07> (дата звернення: 09.10.2025).

38. Нікольчук Ю., Урбан А. Активи підприємства: теоретичне визначення та економічна сутність. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2023. № 4. С. 318–323. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-44>.

39. Облік придбання основних засобів. *7eminar.ua*. URL: <https://7eminar.ua/news/436-oblik-pridbannya-osnovnix-zasobiv> (дата звернення: 09.10.2025).

40. Озерова О. Списуємо майно, знищене через бойові дії: як облікувати й оподаткувати. *Головбух Агро*. 2022. № 7. URL: <https://agro.expertus.com.ua/965709> (дата звернення: 09.10.2025).

41. Олійник Т. Г., Онопрійчук Д. О., Пшеничний І. С. Ефективність управління основними засобами аграрних підприємств. *Modern Economics*. 2024. № 43. С. 73–81. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-10).

42. Основні засоби: актуальна податкова практика. *KPMG Україна*. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2024/05/osnovni-zasoby-aktualna-podatкова-praktyka.html> (дата звернення: 09.10.2025).

43. Основні засоби: визнання та класифікація. *Інтерактивна бухгалтерія: веб-сайт*. 2017. № 94. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/596> (дата звернення: 09.10.2025).

44. Основні засоби: визначення, класифікація, приклади та особливості обліку. *Nova Poshta Education*. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/osnovni-zasobi-klasifikaciya> (дата звернення: 09.10.2025).

45. Підбірка порад для бухгалтерів в умовах воєнного стану. *Профспілка працівників державних установ м. Києва: офіційний веб-сайт*. URL: <https://profspilka.com.ua/news/pidbirka-porad-dlya-buhgalteriv-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 09.10.2025).

46. Піскун Є., Царицан Н. Інноваційні методи податкового планування та їх вплив на економічну безпеку підприємства. У: *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю...* Матеріали VIII Всеукр.

наук.-практ. конф. (25 березня 2025 р.). Полтава: ПДАУ, 2025. С. 551–553.

47. Податковий кодекс України. Кодекс № 2755-VI від 02.12.2010 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 09.10.2025).

48. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» № 92 від 27.04.2000 р. Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 09.10.2025).

49. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-IV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 09.10.2025).

50. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку : Інструкція Міністерства фінансів № 291 від 30 листопада 1999 р. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення: 09.10.2025).

51. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02 грудня 1997 р. № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.10.2025).

52. Пушкар І. В., Йожикова І. Організаційні аспекти аналізу використання основних засобів підприємства XVIII International scientific and practical conference «*Innovations in Scientific Research: World Experience and Realities*» (April 10-12, 2024) Riga, Latvia. International Scientific Unity, 2024. С. 14 - 16 URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/04/Innovations_in_scientific_research_world_experience_and_realities_April_10_12_2024_Riga_Latvia.pdf#page=15 (дата звернення: 09.10.2025).

53. Пчелинська Г. В. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-13>.

54. Пчелинська Г. Облікова політика підприємства як чинник формування аналітичного інструментарію управління основними засобами.

Економіка та суспільство. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-27>.

55. Радіонова Н. Й., Чучкевич Д. Ю. Дослідження впливу міжнародних стандартів на трансформацію обліку основних засобів підприємств. *Ефективна економіка*. 2024. № 8. URL: https://www.researchgate.net/publication/383448561_DOSLIDZENNA_VPLIVU_MIZNARODNIH_STANDARTIV_NA_TRANSFORMACIU_OBLIKU_OSNOVNIH_ZASOBIV_PIDPRIEMSTV (дата звернення: 09.10.2025).

56. Саванчук Т. М., Подгорна Ю. Ю. Класифікація основних засобів та їх оцінка при надходженні і вибутті в системі обліку підприємства. У: *Наукові та прикладні аспекти удосконалення обліково-фінансового забезпечення підприємств в умовах нестійкої економіки (до 100-річчя заснування Дніпровського держ. аграр.-екон. ун-ту): колективна монографія / за заг. ред. І. П. Приходька, О. М. Губарик*. Дніпро: Пороги, 2021. С. 93–103. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/6444> (дата звернення: 09.10.2025).

57. Слесар Т. М., Шара Є. Ю., Сояльник Д. О. Особливості облікової політики основних засобів. *Modern research in science and education. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2023. Pp. 1009 - 1015. URL: <https://sciconf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-mod> (дата звернення: 09.10.2025).

58. Строки амортизації основних засобів за ПКУ – 2025. *Factor Academy*. URL: <https://factor.academy/blog/stroki-amortizaciyi-osnovnix-zasobiv-za-pku-2025/> (дата звернення: 09.10.2025).

59. Суліма М. О., Смірнов Д. Р. Облік основних засобів підприємства в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 70. С. 188–193. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct70-33>.

60. Ткаченко О., Шатрава А. Сутність та класифікація необоротних активів в контексті їх обліку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/12221> (дата звернення: 09.10.2025).

61. Царицан Н., Жовтяк М., Лега О. Контроль операцій з основними засобами як фактор підвищення фінансової стійкості підприємства. У: *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: зб. наук. праць VIII Всеукр. наук.-практ. конф.* (30 жовтня 2025 р., м. Полтава). Полтава: ПДАУ, 2025.

62. Черкашина Т. В. Проблемні питання обліку основних засобів в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 9 (322). С. 29–36. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-9-322-29-36>.

63. Черкашина Т. В., Кармалітова І. С. Проблемні питання обліку та нарахування амортизації основних засобів в сучасних умовах. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції: тези доповідей X Міжнар. наук.-практ. конф.* Одеса: ОНЕУ, 2022. С. 93–95.

64. Шацков В. (2024). Класифікація основних засобів підприємств суспільного інтересу. *Український економічний часопис*, (5), 146 - 152.

65. Шацкова Л. П., Шацков В. В. Порівняльний аналіз обліку основних засобів суб'єктів державного та приватного секторів економіки. *Economic Journal Odessa Polytechnic University*. 2022. № 3(21). С. 44–50.

66. Щодо питань, пов'язаних з порядком списання підприємствами знищеного або зіпсованого майна у зв'язку із російською збройною агресією проти України: Лист Міністерства фінансів України від 10.10.2022 № 41010-06-62/23254. URL: <https://tax.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/629143.html> (дата звернення: 09.10.2025).

67. Щодо формування витрат, які пов'язані із псуванням або знищенням майна у зв'язку із форс-мажорними обставинами: Лист Державної податкової служби України від 05.05.2022 № 3781/7/99-00-04-01-03-07. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DPA2306> (дата звернення: 09.10.2025).